

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek.
Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitised at Gothenburg University Library.
All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text.
This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

Status

RIKSORGAN FÖR SVERIGES LUNGSJUKA

N:r 10

Okt

1949.

Pris 65 öre

Se artikel "Världskrig mot Tuberkulos"

Kirsch persiennen ger rummet ett mildt ljus,
som förhöjer trevnaden

Kirsch gardinstänger inbjuder till vackrare
gardinarrangemang

Svenska *Kirsch* Aktiebolag

Jakobsgatan 24, Stockholm. Tel. 108284

Kontrollmärke,
lagligen skyddat

Status

RIKSORGAN FÖR SVERIGES LUNGSJUKA

Kocksgatan 15, Stockholm

Tel. 41 39 99 o. 44 40 40 (Växel) Postgiro 95 00 11

Prenumerationspris: Helår 7:—, halvår 4:—

OCTOBER 1949

Utkommer en
gång i månaden
12:e årgången

Ansvarig utgivare:
EINAR HILLER

Ägare:

DE LUNGSJUKAS RIKSFÖRBUND

Redaktör:
SIXTEN HAMMARBERG

Ett märkligt prejudikat

Ett avgörande av stor principiell betydelse för f. d. sanatoriepatienter har för en tid sedan fällt av en domstol i våra grannland Danmark. Det rör sig i korthet om en servitris, som avskedats från sin anställning enbart på grund av att arbetsgivaren fått kännedom om att hon tidigare vårdats på sanatorium. Servitrisen lät sig inte nöja med denna behandling utan det blev rättegång. Arbetsgivaren förklarade, att servitrisen inte upplyst om sin tidigare sjukdom. Vederbörande medicinska institution lämnade intyg på att medicinska skäl inte ställde något hinder för hennes anställning. Hon var smittofri och i övrigt i stånd att deltaga i allt slags husligt arbete framhölls det. Arbetsgivaren ville bl. a. särskilt trycka på, att hon inte uppgivit att hon vårdats på sanatorium före anställningen. Rätten förklarade, att det inte förelåg någon skyldighet att lämna upplysning om tidigare sjukdom, och arbetsgivaren ålades utgiva skadestånd till servitrisen med 220 kronor plus 40 kronor i rättegångskostnader.

Det är ett stycke bister verklighet för f. d. sanatoriepatienter som på detta sätt förts fram ända till domarskranket, vägts i de juridiska vågskålarna, och klarlagts genom domstolsutslag. På samma gång som man vill ge uttryck åt sin oförbehållsamma glädje över domstolens utslag till förmån för "den oskyldige" blandas dock denna känsla av en vemodig bitterhet över att rätten till arbete för en viss grupp av människor tycks vara ett ganska tvivelaktigt och dunkelt begrepp. Fallet är ingalunda något särfall. Det finns många f. d. sanatoriepatienter — inte bara i Danmark utan många andra länder — som fått figurera på samma sätt som denna unga servitris. Det anmärkningsvärda ligger i den objektiva rättsvisans sätt att avgöra tvisten till hennes favör. Vi vet, att den situation, som här ställts i juridisk belysning, ofta betyder nederlag, förödmjukelse

och psykiskt lidande för många f. d. lungsjuka även i vårt land.

Det är underligt att många gånger konstatera, hur förnuftet kan försvinna som genom ett trollslag, när det gäller rädsla för f. d. sanatoriepatienter, även hos annars riktigt välbalanserade och hyggliga människor. För vår del skola vi här — som ett litet bidrag till den stora vindsröjning i fördomarnas skräckkammare som måste komma — söka reda ut några enkla begrepp med utgångspunkt från det aktuella fallet i Danmark. Låt oss börja med ett litet försvarstal för den förlorande parten — arbetsgivaren. Det starkaste argumentet i arbetsgivarens försvar inför rätten var tydligen, att gästerna hotat lämna hans näringsställe, som använde en f. d. sanatoriepatient till servitris. Det var alltså — ur arbetsgivarens synpunkt — trycket från kunderna som gjort att servitrisen måste avskedas. En sådan argumentering var naturligtvis ett starkt försvar för arbetsgivarens handlings sätt. Men man kan också tänka sig att denne pressade denna smittorädsla från kundernas sida — kanske för att dölja sin egen — till det yttersta i hopp om att få rättsvisans vågskål att väga över till sin egen fördel. Nu föll arbetsgivaren på att det faktiskt inte fanns något medicinskt verklighetsunderlag för denna smittofruktan från kunderna eller honom själv. Det är denna lucka av okunnighet fallet avslöjar. Ur denna okunnighet hämtar bacillskräcken sin växtkraft. Blotta vetskapen om att servitrisen en gång i sitt liv vårdats på sanatorium betydde, att hon redan var "dömd" som samhällsfarlig av en del av kunderna. Sådana "domslut" äro inte ovanliga.

För någon tid sedan utspann sig en liten diskussion i en svensk landsortstidning, varvid en insändare påpekade det felaktiga i att — som man ofta säger i dagligt tal expelvis inom arbetsförmedlingen — placera

Nytt bottenrekord för tbc-dödlighet år 1948

Statistiska Centralbyrån redovisar och doktor John Lundquist kommenterar:
2.858 dödsfall ifjol mot 8.897 i genomsnitt 1921—25

Statistiska Centralbyrån har i föreliggande årsbok redovisat siffror över tuberkulosdödligheten, vilka visar fortsatt minskning i antalet dödsfall. År 1948 medför bottenrekord — den lägsta dödlighet som någonsin förekommit. Förra året dog i hela landet 2.858 personer i lungtuberkulos eller andra tuberkulösa sjukdomar. Året innan var det 3.460 dödsfall. Doktor John Lundquist, sekreterare i Sv. Nationalföreningen mot Tuberkulos och medicinalstyrelsens föredragande i tuberkulosfrågor, har gett en del kommentarer till de nu publicerade siffrorna.

— Denna tendens till minskad dödlighet i tuberkulos hälsas givetvis med den allra största glädje. Det ligger i sakens natur, att en rad orsaker samverkar, annars hade inte siffran kunnat pressas så lågt som den nu gjort. Vi räknar med ökad hygien i största allmänhet, bättre bostadsstandard o. dyl. å ena sidan och å den andra bättre vårdmöjligheter för de sjuka samt vidgade möjligheter för läkarna att komma till rätta med sjukdomen genom kirurgiska ingrepp, nya läkemedel — jag vill bara erinra om streptomycin och PAS — och kanske inte minst det faktum att de sjuka kommer under behandling på ett tidigare stadium.

— Ett resultat av skärmbildsundersökningarna?

— Givetvis en mycket bidragande orsak, säger dr Lundquist vidare. Det rationellt bedrivna arbetet med skärmbildningen har medfört att sjukdomen i många fall upptäckts på ett mycket tidigt stadium, vilket helt naturligt medför starkt ökade möjligheter för den sjuke att återvinna hälsa.

Doktor John Lundquist.

— Hur fördelar sig tbc-dödligheten rent lokalt?

— Ser man på siffrorna från de olika länen kan nedgång genast konstateras över hela linjen, från Norrbotten och ned till de skånska länen. Endast ett undantag redovisas, nämligen Gotlands län, där pro mille-siffran stigit från 0,49 till 0,70. Vad Stockholms stad beträffar är läget status quo. Vi är emellertid, slutade dr Lundquist, just nu ivrigt sysselsatta med att mera ingående bearbeta det inkomna materialet. Denna bearbetning gäller bl. a. inom vilka åldersgrupper dödsfallen inträffar och hur de fördelar sig på könen. Den totala siffran i tbc avlidna förra året var 2.858 mot 8.897 i genomsnitt åren 1921—25.

"lungsjuka" i arbete. Detta måste ha en viss psykologisk inverkan både på arbetsgivare och andra. Att det utanför sjukhusen råder en viss oklarhet i vad som menas med "lungsjuka" bör man emellertid inte lasta varken arbetsförmedlingen eller någon annan institution för. Oklarheten har väl närmast sin grund i själva sjukdomens medicinska särställning. När man talar om partiellt arbetsföra rör det sig om olika grupper, blinda, vanföra, lungsjuka o. s. v. Det är naturligtvis svårt att få folk att närmare tränga in i vad dessa beteckningar verkligen innebära. Ifråga om de tuberkulösa hittar man den klaraste definitionen i vår tuberkuloslags första paragraf, som anger: "Med tuberkulos förstås enligt denna förordning tuberkulos hos människa, dock icke kvarstående tecken av uppenbart läkt tuberkulos." Den unga servitrisen i Danmark tillhörde tydligen den kategori, som förmodligen endast hade "kvarstående tecken av uppenbart läkt tuberkulos". Denna förklaring verkar ju inte så förfärligt invecklad, men hur

många kafégäster i Danmark eller Sverige läser tuberkuloslagen, eller gör sig besvär med att utreda medicinska begrepp? Men borde det inte vara en samvets- och hederssak för varje människa, att tänka sig för innan man på lösa antaganden stöter bort en människa ur gemenskapen på det sätt som skedde med den danska servitrisen? Och varför skall man alltid frukta det värsta av de människor, som erhållit vård och behandling för sin sjukdom? Vi får inte glömma, att så länge vi inte ha obligatorisk undersökning av varje individ är det mycket svårt att fastställa och lokalisera smittofaran. Det aktuella fallet från Danmark kan också vara en värdefull tankeställare för hur viktigt det är med stöd åt alla organ — inte minst arbetsförmedlingens arbetsvårdande verksamhet — som strävar för arbetsplacering och inpassning av f. d. sanatoriepatienter i näringslivet på ett för individen och samhället betryggande sätt.

Sixten Hammarberg.

MAN skriver I PRESSEN

Tbc-skräck blev orsak till skolstrejk

kunde *Morgon-Tidningen* meddela för någon tid sedan. Strejken har pågått sedan den 20 augusti vid Ovanmo skola i Ångermanland.

I skottgluggen står en småskollärarinna, som för flera år sedan var sjuk i lungtuberkulos men som nu kan visa upp intyg — bl. a. från överläkare Helge Dahlstedt vid Österåsens sanatorium — på att hon är fullt frisk och att risken för smitta är absolut obefintlig, detta i synnerhet som de tio barn det gäller samtliga är calmettevaccinerade.

Strejken ledes av en skolstyrelseledamot, som därigenom de-savuerat skolstyrelsens beslut att anställa lärarinnan. Han har lyckats så väl, att strejken blivit hundraprocentig. Lärarinnan går varje dag till sin skola, men dit kommer inga barn. Den av strejkledaren underblåsta panikstämningen bland barnens föräldrar är så pass stark, att överläkare Dahlstedt, som kallades till ett möte i kommunen, inte lyckades påverka opinionen i riktning mot ett förnuftigt ställningstagande.

På sina håll kräver man, att skolstyrelsen upphäver sitt tidigare beslut och anställer en ny lärarinna, men de mera san-sade ledamöterna anser en sådan åtgärd olaglig.

Denna skolstrejk har givetvis väckt uppmärksamhet i vida kretsar och kommenterats ur många olika aspek-ter. Ovanmo-fallet behandlas i tidningen *Arbetaren* i en längre artikel vari framhålles det orimliga i att brännmärka f. d. sanatoriepatienter på sätt som skett med lärarinnan i Ångermanland. Tidningen liknar den paikstämning fallet jagat upp med den hedniska stäm-ningen då digerdöden härjade:

Kampen mot tbc-sjukdomen har inte gjort sådana framsteg som den i dag gjort, om alla skulle ha haft samma inställning till tbc-sjukdomen som i Ovanmo. Och det är att hoppas att den bacillskräck som föräldrarna till barnen i Ovanmo gripits av är en lokal företeelse. Ty skulle det gå så långt att en människa som lidit av lungtuberkulos inte ägde rätt att utöva ett yrke som lärare eller lärarinna när hon eller han är smittofri — ja då har man sannerligen inte bidragit till att göra det bättre. Man kan ju också fråga sig vem som är mest smittoförande i tbc-hänseende, om det är de som stått under läkarvård eller de som mer eller mindre har tbc utan att veta om det. Skrämbilds-fotograferingen har visat många sådana fall och det kunde vara så olyckligt, att om de personer som skriker över smittorisk från dem som haft sjukdomen bleve skrämbildsfotograferade, så kanske det visade sig att de själva vore den största smittohär-den. Det är kanske inte alldeles ur vägen att man är lite försiktig när man går att fälla domar över människor som varit sjuka, ty de har kanske minsta orsaken i att smittan sprids.

Frågan om lärarinnan i Ovanmo har nu enligt vad vi erfarit remiterats till medicinalstyrelsen, som alltså har att taga ställning och avgiva utlåtande till skolsty-

relsen i kommunen. För vår del vilja vi hänvisa till ledaren i detta nummer vari ett parallellfall — det gäl-ler en servitris i Danmark — skildras. Servitrisen av-skedas enbart på grund av misstankar om smittofara. Hon kunde visa fullgott läkarintyg, rätten tillerkände henne skadestånd och de vidskepliga människorna om-kring henne fick sig en tankeställare. Det skall bli in-tressant att avvakta utslaget för den svenska lärarin-nan, som så vitt vi hittills erfarit har minst lika klara papper som sin olyckssystem i vårt södra grannland.

Anslag för PAS-behandling efter utskrivning från sanatorium.

Det nya läkemedlet PAS tycks numera kunna an-vändas även efter utskrivning från sanatorium i den mån behovet av ytterligare behandling kvarstår. För att tillförsäkra f. d. sanatoriepatienter möjlighet till så-dan behandling har landstingets sjukvårdsberedning i Jönköpings län föreslagit årets landsting att ställa en summa av 20.000 kr. till förfogande för ändamålet. Om detta skriver *Smålands Dagblad* med utgångspunkt från hur detta läkemedel tidigare tillhandahållits:

För närvarande är denna behandling endast knuten till sana-torium. Det har emellertid visat sig, att den tbc-sjuka även efter utskrivningen kan behöva sådan behandling. Därför före-slås att pasbehandling skall få förekomma i hemmen enligt sam-ma grunder som tillämpas för insulin, dock först efter rekom-mendation av sanatorieläkare. För den slutna behandlingen, det vill säga vid sanatoriet, föreslås ett anslag på 100.000 kronor från årets landsting.

Svensk streptomycintillverkning år 1950

blir det enligt vad *Dagens Nyheter* meddelar. Ungefär två ton streptomycin — det nya medlet mot tuberku-los — beräknar Kärnbolaget kunna producera om året vid den nya fabrik på Ulvnäsområdet söder om Sträng-näs som bolaget fått byggnadstillstånd för enligt kon-seljbeslut.

Det är tre gånger så mycket som man beräknar att landet behöver, och följaktligen ämnar man också sikta på export, be-rättar bolagets direktör, civilingenjör D. Isaksson, för *Dagens Nyheter*.

Det kan också hända att man i stället delvis använder fabri-ken till framställning av penicillin — som bolaget redan till-verkar vid sin Stockholmsfabrik och på vilket efterfrågan blivit mycket större än man kalkylerade med från början — eller nå-got nytt antibioticum, ifall sådana upptäckts, när fabriken blir

Hemslöjdskurs för partiellt arbetsföra i Kronobergs län

Goda rön av försök till utbildning för hemarbete

I början av juli i år samlades en grupp partiellt arbetsföra till centrala verkstadsskolan i Ljungby för att genomgå en kurs i hemslöjd. Deltagarna såg till en början lite fundersamma ut och undrade säkert över vad de kommande tre veckorna skulle föra med sig.

Nu har det gått en tid sedan kursen avslutades, man har hunnit samla intrycken och det kan finnas anledning att berätta något om kursen.

Det finns som bekant en stor grupp av partiellt arbetsföra personer, vilka på grund av arbetshindrens art eller andra förhållanden inte kan få sina sysselsättningsproblem lösta på annat sätt än genom hemarbete. Av denna grupp är det endast ett mindre antal, som har sådan tillgång av hemarbete, att de får en jämn sysselsättning och därigenom en någorlunda god inkomst. De som bo på rena landsbygden kan endast i undantagsfall räkna med att få hemarbete från industrien och bli därför i huvudsak utan sysselsättning. För dessa människor är det dock lika betydelsefullt, som för de som är bosatta i tätorterna, att ha något att sysselsätta sig med.

Den sysselsättning, som ligger bäst till för de på landsbygden bosatta, är med all säkerhet hemslöjdsarbete. Hemslöjdsarbetet ställer dock vissa krav på utövaren. Handlag får inte fattas, man bör ha viss känsla för själva arbetet och dessutom bör man i så stor utsträckning som möjligt känna till tillverkningsmetoderna, innan arbetet sätts igång. Kan man även få känedom om under vilka villkor hemslöjdsföreningarna avsätter produkterna och taga del av verksamma hemslöjdares problem, så är det så mycket bättre.

Kursen i Ljungby var i första hand avsedd att underlätta för intresserade partiellt arbetsföra att komma in i hemslöjdsarbetet. Utöver villkoret att vara intresserad ställdes även villkoret, att deltagarna skulle vara bosatta på landsbygden och att de under avsevärd tid framåt inte kunde räkna med att kunna utföra annat arbete än hemslöjdsarbete. Antalet kursdeltagare

var tio och bland dessa dominerade f. d. jordbruks-, skogs- och torvarbetare. Medelåldern var omkring 50 år. Av arbetshindren kan nämnas rygg- och bensador, ischiasvärk, muskelförtvining, organisk nervinflammation, lungtbc, epilepsi, mag- och hjärtsjukdomar.

Initiativtagare till kursen var länsarbetsnämnden och landstinget. Länsarbetsnämnden svarade för det organisatoriska arbetet och landstinget för kostnaderna. Kursledare var konsulenten för den manliga hemslöjden i Kronobergs län, herr Erik Lindkvist. I samråd med arkitekt Ander, hemslöjdsföreningarnas riksförbund, hade herr Lindkvist lagt upp kursprogrammet och tagit ut de modeller, som kursdeltagarna skulle arbeta efter.

Och så något om vad kursdeltagarna fick vara med om. För de flesta av deltagarna, vilka under mycket lång tid varit utan regelbundet arbete, blev de tre veckorna, — i arbetets och den kamratliga samvarons tecken, — en stimulerande upplevelse. En upplevelse, som måste få till följd fortsatt arbete. Kanske detta var det betydelsefullaste resultatet av hela kursen. Den håglöshet, som alltid följer av sysslolöshet, försvann från kursdeltagarna och efterträddes av verksamhetslust. På tre veckor kan man inte lära sig allt om hemslöjdsarbetet, men deltagarna hann dock med att specialisera sig på vissa tillverkningar, som de kan fortsätta med hemma och få avsättning för inom hemslöjden. De flesta tillverkningarna var i trä, men arbeten utfördes även i metall och näver. I kursprogrammet var inlagt besök på hembygdsmuséer, där gamla hemslöjdsalster studerades, samt en butiksrond till affärer, som saluförde såväl äkta som falsk hemslöjd. Allt med tanke på att deltagarnas förmåga att skilja den goda hemslöjden från den dåliga skulle uppövas. En dag besöktes tre sedan länge verksamma hemslöjdare i länet, av vilka två var partiellt arbetsföra. Vad dessa båda under mycket svåra förhållanden presterat gav med all säkerhet kursdeltagarna anledning att betrakta sina egna problem från nya synvinklar.

Ingen kan dock bli en bra hemslöjdare utan lämpliga verktyg. Detta har även stått klart för landstinget, som ställt ett visst belopp till varje kursdeltagares förfogande för inköp av verktyg.

Och till nästa sommar samlas åter en grupp av partiellt arbetsföra till centrala verkstadsskolan i Ljungby för att genomgå en liknande kurs.

färdig att tas i bruk omkring nyåret 1952. På detta område går vetenskapen nämligen mycket snabbt framåt.

För närvarande importerar vi ungefär 30 kg streptomycin i månaden från Amerika, och det ransoneras till de olika sjukhusen. Kostnaden för importen är ungefär 20.000 dollar i månaden. Det svenska behovet beräknas emellertid vid fri förbrukning bli ungefär det dubbla.

En försöksanläggning skall uppföras på bolagets område i Hornsberg, Stockholm. Den beräknas bli färdig redan i slutet av nästa år.

Egon Blomqvist.

Sanatorieläkarens ändrade situation

Ett vanligt klagomål på vår tids sjukvård, framför allt då sjukhusvård, brukar gå ut på att den är för opersonlig. Patienten matas in i ena ändan av den stora sjukhusmaskinen, underkastas rader med prov och undersökningar av specialist efter specialist, alla lika jäktade, och kommer till sist ut vid det löpande bandets slutstation, ofta ganska missnöjd med hela proceduren. Hur det är, så känner det på för många att bli behandlad som en — låt vara mycket fin och komplicerad — maskin och inte som en människa. Läkarna har blivit specialister på var sin detalj i mekanismen, medan helheten ofta kommit i skymundan. Det är ungefär så klagovisorna brukar låta. Och samtidigt höjs en liten lovsång till minnet av den gamle kloke husläkaren, som alltid hade gott om tid, som så småningom blev en vän i familjen och som förstod att lyssna till annat än beskrivningar av det allra aktuellaste sjukdomssymptomet.

Ännu för ett par tiotal år sen kan sanatorieläkaren sägas i mycket ha fyllt denna husläkarfunktion, och på en hel del håll försöker han nog, så gott sig göra låter, att fylla den än i dag. Men uppgiften blir allt omöjligare för vart år som går. Det är inte svårt att förstå varför. Vad hade egentligen en sanatorieläkare för möjligheter att direkt ingripa mot lungtuberkulosen under seklets första decennium? Inte var det mycket han kunde göra. Han kunde konstatera sjukdomen — långtifrån alltid så lätt på den tiden — och rekommendera en sanatoriekur, men direkt bota kunde han inte. Sanatorieläkarnas anseende bland kollegerna var också dåligt. Den framstående norske sanatorieläkaren W. Holmboe tecknade för några år sedan i en artikel i Status en utmärkt bild av sanatorieläkarnas situation strax efter sekelskiftet.

"Det var inte så lätt för de unga läkarna på den tiden att bestämma sig för att gå sanatorievägen. Som oftast var det läkare, vilka själva varit sjuka, som valde denna bana. Tuberkulosen var ju en "motbudande" sjukdom, och ingen kunde förstå, hur man kunde hålla ut som sanatorieläkare. Vi känna nog till historien om det kvickhuvud, som inelade läkarna i olika klasser efter deras större eller mindre värde. Som nummer ett kommo medicinarna för invärtes sjukdomar (troligen hörde han själv dit). Så kommo kirurgerna, öron- och ögonläkarna och slutligen sanatorieläkarna. Den enda tröst som stod oss till buds var att badläkare kommo ett nummer efter oss.

Det skall villigt medges att särskilt spännande var arbetet knappast på tuberkulossanatorierna de första åren. Det bestod huvudsakligen i att undersöka de sjuka, ge dem goda råd och tillse, att de regelmässigt genomgingo sin kur. Det sista var inte

så lätt. Lusten att skolka från kuren har alltid varit ett utpräglat drag hos patienterna, icke minst på den tiden då kuren ofta utsträcktes över både ett och två år. Enformigheten blev för stor. Det var därför helt naturligt att både de sjuka och läkarna hälsade varje nytt medel, som rekommenderades i kampen mot sjukdomen, med glädje. Det gav omväxling och det skapade nytt hopp. Och nya medel var det ingen brist på."

Och man prövade de nya medlen, det ena efter det andra, under årtionden som kom. Karakteristiskt för tuberkulosbehandlingen har just varit den rad av mer eller mindre misslyckade preparat och metoder, som kommit till användning under tidernas lopp. Vi bortser här från de rena huskurerna. Listan blir ändå synnerligen imponerande: Kochs gamla och nya tuberkulin, Klebs', Denys och Maraglianos tuberkuliner, Marmoreks serum, Friedmans en gång ryktbara sköldpaddsserum, kanelsyra, kakodylsyra, metallsalter av skilda slag, främst då Mølgaards berömda sanochrysin, som på 20-talet troddes göra sanatorierna överflödiga på ett par år, Dreyers vaccin, sulfapreparat, diason o. s. v. Se där en högst ofullständig uppräkningslista av de preparat till vilka de äldre inom landets sanatoriekår haft tillfälle att knyta mer eller mindre starka förhoppningar, som på det hela taget svikits. Men det är också mycket annat som prövats: vattenkurer, speciallägen, inpackningar, andningsterapi m. m. Från utlandet har, inte minst under det sista årtiondet, strömmat in med-

delanden om ännu många underbara medel och kurer. Först under de sista åren har bland alla preparat ett par dykt upp, som tycks äga en, låt vara ännu omstridd, specifikt botande förmåga i förhållande till tuberkulosen. Jag syftar givetvis på PAS och streptomycin. Det har varit en lång och besvärlig väg, och än är väl inte alla vägkrökar förbi. Besvikelserna har varit otaliga, och det är inte att undra på om en del av de äldre sanatorieläkarna, som haft tillfälle att uppleva dem alla, gärna ställer sig skeptiska inför de sista landvinningarna på läkemedelsfronten och betraktar det skymtande målet — tuberkulosens definitiva utrotande — som en förvisso lockande men tyvärr falsk hägring.

Det är dock inte bara på läkemedelsfronten det rört sig. Forlaninis metod, kvävgasbehandlingen, har under det sista halvseket i hög grad fulländats. Saugmanns manometer och Jacobæus avbränningsmetod har härvid spelat en avgörande roll. Otaliga lungsjuka har återvunnit hälsan genom en lyckad enkel- eller dubbelgas. Operationsmetoderna har förbättrats, och en revbensoperation är icke längre något större vågspel; ger också ofta gott resultat. Lob- och lungborttagningar utföras i växande omfattning liksom omfattande lunglossningar. Undersökningsmetoderna har förfinats. Röntgenapparaturen har förbättrats, och genom skiktröntgen kan man nu klarlägga fall, som tidigare var oåtkomliga. Blodsänkan hjälper till att bestämma allmäntillståndet. Med alltmer förfinade metoder spåras eventuellt förekommande baciller. Calmettevaccinering och skärmbildning har utanför sanatorierna blivit mycket effektiva vapen i tuberkuloskampen. Det är som sagt en väldig utveckling, som ägt rum.

Det är också en väsentlig skillnad mellan den moderne sanatorieläkaren och hans resurser och hans överaxeln sedde kollega från seklets gryning, som gick omkring och gav sina goda råd, sprutade tuberkulin och kanske hjälpte till vid kallvattenduschen. Man har svårt att komma ifrån tanken att med de ökade behandlingsmetoderna också arbetsbördan väsentligt måste ha ökats för sanatoriets läkare. Vad som däremot inte ändrats i någon väsentlig grad, det är arbetsstyrkan. Nu får man väl inte tänka sig, att sanatorieläkaren förr i världen gick omkring och slog dank, för det gjorde han säkert inte. Ofta var han sjuk, och hade därför inte så stora krafter att sätta in, men också av dagens sanatorieläkare, torde åtskilliga vara eller ha varit lungsjuka, så på den punkten är skillnaden säkert inte så stor. Däremot var det nog så, att sanatorieläkaren förr i världen hade möjlighet och tid att ägna sina krafter åt sådant, som dagens sanatorieläkare inte hinner med på grund av den starkt ökade rent medicinska arbetsbördan. Om man ville, skulle man kunna säga, att patienterna har fått sitta emellan. Den gamle patriarka-

liske "sanatoriehustälkaren", som under timplånga samtal hade möjlighet att bli sina patienters förtrogne och vän, har nödgats stryka på foten. Sanatorieläkaren blir också han en alltmer hårt jäktad specialist, som ser de ständigt växande arbetsuppgifterna av rent medicinsk natur inkräkta på den personliga kontakten med patienterna.

Det var åtskilligt, som gamla tiders sanatorieläkare hann med, men som nu för tiden knappast kan komma i fråga. I varje fall inte i samma utsträckning. Först och främst tjänstgjorde han som ett slags biktfar. Och det gör han naturligtvis nu med, men det är en tidsödande uppgift, och inte blir det så mycket nu som förr av de öppenhjärtiga förtroendena mellan patienter och läkare. Så fyllde läkaren en låt vara blygsam funktion som social kurator. Han ägnade sig också på många håll med liv och lust åt arbets- och sysselsättningsterapin — berömt exempel den danske överläkaren vid Nakkebølle O. Helms. Men framför allt svarade sanatorieläkaren för kontinuiteten vid sanatoriet genom att med liv och lust intressera sig för allt som hade med patienternas angelägenheter att göra, föreningsfrågor, nöjesarrangemang o. s. v. Det gör han förstås nu också, men hans tid har ofantligt mycket svårare att räcka till. Kontinuiteten i patientlivet är i fara. Därtill bidrar också den tendens till avkortning i vårddiderna, som kunnat iakttagas under de sista åren, och dessutom det ökade överförandet av de långvariga, kroniska fallen till B-sjukhus och konvalescentanläggningar. Det sanatorium, där författaren till denna artikel, först vårdades för ett tiotal år sen, kunde för en del patienter visa upp mycket långa vårddider. Det fanns de, som vårdats på sjukhuset i fråga både fem och sex och sju år i sträck, och vårddider på ett och två år var inte ovanliga. Under sådana förhållanden är det lätt att inse, att kontinuiteten i patientföreningarnas liv inte var svår att hålla uppe och att gamla traditioner lätteligen hölls i helgd. Men det är allt mer tydligt, att en ändring håller på att inträda. Läkarna är medvetna om det, och på sina håll har man för att hålla kontinuiteten vid liv knutit någon person till sanatoriet, som skall svara just för detta. Han skall övervaka patientföreningarnas handhavande och försöka hålla vid liv de inrättningar av skilda slag, som tidigare patientgenerationer ofta under stora mödor och uppoffringar skapat, och som hotar att falla sönder. Det är möjligt, att det kan lyckas. Åtminstone till en tid. Men det förefaller, som om den dag inte är allt för avlägsen, då alla dessa patienternas nöjesklubbar, filmsammanslutningar, affärsföreningar, tidningsföreningar m. m. endera kommer att upplösas eller tyna bort eller orkså övertagas av sanatorierna.

Det kan nog inte hjälpas, men den tid, då överläkaren var den sanatoriets klockarfar, som skulle allt be-

styra, som i minsta detaljer övervakade allt och alla, som delade sina patienters alla bekymmer och glädjämnen, den är förbi. Hans alltjämt i rask takt ökade rent medicinska arbetsböda upptar snart så gott som all hans tid. Inom andra områden börjar han ersättas av sociala kuratorer, arbetsterapeuter och studiekonsulenter. Det är i varje fall ditåt utvecklingen går.

Det kan kanske tyckas vemodigt, men är det egentligen enbart att sörja över? Hur det är, så är nog till sist patienten tacksammare över en verksam behandling eller en effektiv medicin, utdelad av en läkare, som inte hinner med så värst mycket annat i fråga om kontakten med sina patienter, än av aldrig så medkännande och välmenande pratstunder. Bäst vore givetvis både och. Men man kan icke vara nog tacksam för att den kategori patienter, för vilken den enda terapin tidigare var de goda råden, i rask takt blir allt mindre och mindre. Det betyder helt enkelt, att tuberkulosen är på väg att bli en sjukdom som de flesta andra, en sjukdom, som i det alldeles överväldigande flertalet fall kan direkt botas.

Åtminstone en gång om året brukar man i pressen stöta på en notis om tuberkulosdödlighetens nedgång. Man kan verkligen lugnt säga nedgång. Vi har t. o. m. blivit så vana vid denna utveckling, att vi knappast reflekterar över hur den kommit till stånd utan i stället snarast blir förvånade, om nedgångskurvan något enda år får ett lätt avbrott. Det är att märka, att denna utveckling skett utan upptäckten av något epokgörande undermedel. Just i de dagar, när detta skrives, har en ny notis om fortsatt nedgång i tuberkulosdödligheten cirkulerat genom pressen. Den är nu inte mycket mer

än en fjärdedel av vad den var för tjugufem år sen. Vems är förtjänsten? Man behöver inte tveka om svaret. Det är vår sanatorie- och dispensärläkarkår, som kan ta åt sig huvudparten av äran. Väl är det sant, att ökad levnadsstandard och höjd hygien bidragit liksom också en stamping-out-företeelse, som gjort att de i dispositionsavseende känsligaste dött undan. Men man kommer ändå aldrig att kunna förneka det faktum, att tuberkuloskampen, trots de många och komplicerade sociala aspekter den erbjuder, och vilka icke minst De Lungsjukas Riksförbund och Status fäst uppmärksamheten vid, man kan icke förneka, att denna kamp framför allt förts på det medicinska planet och att det är där de största segrarna vunnits och komma att vinnas. Den långa och svåra striden har förts med okuvlig seghet och stor uppslagsrikedom. Ännu är den långt ifrån slut. Men man ser nu icke längre med överlägsen nedlåtenhet på sanatorieläkaren och hans arbete. Och den initierade vet mycket väl, att få sjukdomar kräva ett så stort mått av medicinskt kunnande och säkert om-döme av läkaren som den alltid vanskliga tuberkulosen.

När det har varit som bäst, har sanatorieläkaren genom sina speciella arbetsförhållanden haft möjligheter att nå en rent mänsklig kontakt med sina patienter som kanske ingen annan läkarkategori. Under de sista årtionena har dessa arbetsförhållanden i mycket ändrats genom de alltmer ökade anspråk, som den medicinska utvecklingen ställt på läkarens tid och krafter. Att trycket av den rent medicinska arbetsbödan genom ökad personaltillgång kunde minskas är ett önskemål inte bara från läkar- utan också från patienthåll. Det skulle vara till gagn för båda parter.

Å andra sidan finns det många gamla goda historier om lekmän som bluffat och gett sig ut för att vara experter. Särskilt påminner jag mig den om luffaren och lokomobil. Han skötte maskinen så länge den skötte sig själv. Men när lokomobil inte längre kunde sköta sig själv sprang den i luften. Då sade luffaren: "Kunde ni inte ha sagt att den var laddad?"!!

Den luffaren kan gott få illustrera all alltför blind utvecklingsoptimism i atombombens tidevarv, då alla hittills kända mekaniska lagar har blivit ställda på huvudet genom de upptäckter som gjorts på själva energin som konstitution.

(Harry Martinson i tidningen VI.)

Sagt om calmettevaccinering ...

Denna vaccination med Calmettes vaccin har i praktiken visat sig vara en utomordentligt stor välsignelse. Den som dagligen arbetar i tuberkuloskampen, ser ständigt och jämt exempel på familjer, där någon av föräldrarna insjuknat i smittosam tuberkulos, och där barnen utan tvivel dagligen under lång tid utsatts för en intensiv smitta, men där de, tack vare tidigare calmettevaccination, klarat sig i högönsklig välmåga.

(Överläkare Bo Nordgren i en upplysningskrift mot tbc.)

Världskrig mot tuberkulos

Nedanstående sammanställning, utförd av f. styrelseledamoten i De lungsjukas riksförbund Lennart Aberg, Skövde, vill ge en uppfattning om vilka krafter som världen runt slutit sig samman i kamp mot tuberkulosen.

Framställningen bygger på en broschyr, utgiven av Förenta Nationernas informationsavdelning. För alla, som vill ha ett koncentrat, en bild av det internationella tuberkulosarbetet i stora drag, är följande artikel av stort värde. Man får veta något om sjukdomens omfattning, förebyggande åtgärder, verksamma organisationer inom tuberkulosbekämpandet m. m. Det är också anmärkningsvärt att konstatera med vilken energi de nordiska länderna gått in för att i samverkan med övriga nationer bedriva en systematisk kamp mot tuberkulosen — ett världskrig i folkhälsans tjänst.

Det första slaget.

Alla vet att tuberkulos är en fruktansvärd sjukdom. Omkring fem miljoner människor dör i den varje år. Den florerar i tropiska sankmarker såväl som i gränstrakterna till de arktiska regionerna. Den når varje ras och varje land. Särskilt allvarligt angriper den barnen. Man räknar med att varannan sekund någon någonstans på jorden dör i denna sjukdom och den drabbar svårt åtskilliga fler miljoner än den dödar.

Dessa fakta rör om i sår av mänsklig visshet. Det finns knappt någon i hela världen, som inte har någon vän eller nära anförvant, som har dött i eller lidit svårt av tuberkulos.

Mikroskopisk undersökning av tuberkulinprov.

En nyhet är däremot, att äntligen en storartad internationell ansträngning göres för att bekämpa denna mänsklighetens ärkefiende. Igångsatt på initiativ av ett modigt litet land, Danmark, har kampanjen tagits upp av dess skandinaviska grannländer och fått stöd från Världshälsoorganisationen. Den har adopterats av FN:s internationella barnhjälpfond, accepterats av de olika nationernas regeringar och har nu vuxit ut till en mäktig kraftansträngning — ett universellt krig mot tuberkulos.

Universell är kampanjen visserligen, men har ännu inte vuxit ut till det totala krigets omfattning. Fienden är väl förskansad i varje stad och varje by. Den får sitt underhåll från hunger och köld, bristande hygien och trångboddhet — från all vår världs skriande fattigdom och nöd. I dag är förhållandena sämre än någonsin. I de krigshärjade länderna hjälper trängseln och de undermåliga hygieniska förhållandena till att sprida sjukdomen. Motståndskraften minskas genom undernäring. Barn, som i normala fall mycket väl stått emot infektion, faller nu offer för den. Många dö och fall av ödesdiger tuberkulos, hjärnhinneinflammation, har blivit allt för vanliga. Kriget förstörde sjukhusen och dödade läkarna och sjuksköterskorna. Det avbröt den allmänna hälsovårdstjänsten och satte stopp för utbytet av vetenskaplig information.

Här några exempel på den dystra statistiken på krigets skuld-konto:

I Wien: 1946 dog två gånger så många i tuberkulos som 1938; 1946 rapporterades fyra gånger fler fall än före kriget per dag.

I Warszawa: Dödskvoten tre gånger större 1944 än 1938.

I Schleswig-Holstein: Nya fall tredubblade 1946—1947.

I Schanghai: Nyligen gjorda stickprov tyder på att 16 procent av stadens innevägnare är besmittade av en elakartad tuberkelbacill.

Om tuberkulosen skall kunna utrotas, så måste undernäringen elimineras och levnadsvillkoren överhuvud taget förbättras. Allvarligt är också att man ännu inte "smitt" det vapen, som ofelbart dödar fienden, bacillen. Fullt effektivt botemedel saknas, men lyckligtvis har vi ett vapen, som kommer att rädda miljon-tals barn från att bli farsotens byte; ett medel att ge dem vad läkaren kallar "specefikt motstånd".

Med det vapnet har Förenta Nationernas fackorgan, de nationella regeringarna, Röda Korset, Röda Skäran och andra organisationer öppnat det första slaget i kriget mot tuberkulosen. Land efter land inbegripes i det slaget och kampen fortgår framgångsrikt.

Under 1948—49 undersökes över femtio miljoner barn i Europa, Nordafrika och Mellersta Östern och av dem beräknas omkring tjugo miljoner komma att vaccineras.

Det är den största vaccineringskampanj, som någonsin företagits. Kampanjer i stor skala tar nu också form i Kina, Indien, Ceylon, Pakistan och i andra av Fjärran Österns länder.

På motsvarande sätt sprides även BCG-kampanjen till andra kontinenter.

Men vad är nu BCG?

Historien om BCG.

Historien om BCG-vaccinet börjar 1908 i Lille, Frankrike, där två franska vetenskapmän, Dr Albert Calmette och Dr Alphonse Guérin började experimentera med tuberkelbaciller. Denna bacill, som förorsakar tuberkulos, upptäcktes år 1889 av Robert Koch. Uppgiften, som Calmette och Guérin tog itu med, var att försöka få fram en ofarlig stam av bacillen, som inte ledde till sjukdom utan i stället kunde användas som vaccin att ge immunitet.

Efter många år av tålmodigt arbete i Lille började Calmettes och Guérins försök med djur att te sig löftesrika, men då kom första världskriget och hotade att helt sätta stopp för deras arbete. Hotad av tysk ockupation blev Lille i augusti 1914 för-

Skolungdom i Memel deltar på sin fritid i återuppbyggnadsarbetet.

klarad som öppen stad, men någon gång mellan denna tidpunkt och oktober 1914, när tyskarna invaderade staden, lyckades det Calmette att fly till Paris med hela sin dyrbara bacillstam. Där fortsatte han sitt arbete, men flyttade senare till Pasteur-institutet i Saigon, Indo-Kina, där vaccinet, som fick hans och hans ursprungliga medarbetares namn, blev slutgiltigt utexperimenterat.

BCG utprovades mycket noggrant på hästar och kor innan det gavs åt barn. Detta var 1923. Då matades vaccinet in i munnen på nyfödda barn, vars mödrar var tuberkulösa. (Denna metod användes fortfarande i Ryssland.) 1927 började den svenske vetenskapsmannen, Professor Arvid Wallgren, att ge äldre barn vaccinet genom insprutning. Norska och danska banbrytare följde utvecklingen.

Då kom ännu ett världskrig, som hotade den nya behandlingen. Danmark och Norge motsatte sig emellertid på ett stort sätt det öde, som hotade dem genom tysk ockupation. Båda länderna insåg att deras befolkning, som försvagats genom krig och undernäring, skulle kunna bli ett lätt offer för en vittutbredd tuberkulos. De tillgrip BCG, ett vapen som redan stod till deras förfogande, för att rädda sina barn från sjukdomen; laboratorier i Köpenhamn och Oslo började framställa BCG-vaccin i stora kvantiteter. Läkarna arbetade intensivt med att vaccinera den mest utsatta befolkningen och deras förutseende och oegennyttiga arbete visade sig ge gott resultat, i det att döds- och sjukdomsfrekvensen sjönk från 70 till 60 %.

Andra länder voro icke så lyckligt lottade. Efter kriget, när statistiska uppgifter började komma in från de krigshärjade delarna av Europa, där inga förebyggande åtgärder hade kunnat vidtagas, befanns det att tuberkulosen där i det närmaste var epidemisk. I denna förtvivalade situation kom danskarna med stor företagsamhet och generositet till undsättning. Så fort andra världskriget hade slutat började Danska Röda Korset, Statens Serum-Institut och Nationell Hälsovård en vaccinationskampanj i de delar av Europa, där tuberkulosen var som

värst. Redan i september 1946 sände Danmark ut sin första tuberkulos-ambulans till Jugoslavien.

Inte heller Förenta Nationerna förhöll sig överksam. Ett av FN:s fackorgan, Världshälsoorganisationen (WHO: World Health Organisation) och Förenta Nationernas Internationella Barnhjälpfonden började med hjälparbete, var och en på sitt område. Världshälsoorganisationens biologiska experter började med standardisering av BCG-vaccinet, utarbetade internationella förfaringsätt för dess användning och andra av WHO:s experter utvecklade enhetliga metoder för tuberkulinprovning.

UNICEF (United Nations International Children's Emergency Fund = FN:s internationella barnhjälpfond) blev direkt engagerad i själva kampanjen. Fonden anslög 2.000.000 dollar för ett undersöknings och vaccinationsprogram tillsammans med WHO, danska regeringen och Röda Korset, norska Europahjäl-

Dansk Röda-Kors-patrull under orientering i en av Centraleuropas städer.

pen och svenska Röda Korset. Ytterligare 2.000.000 dollar avsattes för motsvarande kampanjer utom Europa.

På det sättet har de nationella initiativen, genom Förenta Nationerna, utvecklats till en internationell kampanj, som saknar sitt motstycke i historien om människans kamp mot sjukdomarna.

Hur BCG-vaccinet verkar.

Hur fungerar BCG? I korthet kan man säga att BCG-vaccinet hjälper kroppen att själv skapa sig ett vapen mot en eventuell senare naturlig infektion. BCG ger med andra ord ett skydd, som motsvarar smittkoppsvaccinets. Så här går det till.

Först gör man en undersökning för att se om barnet är i behov av vaccination. För barn över tolv år sker detta genom en tuberkulininjektion i armen. Yngre barn behandlas med en pasta på en fläck av bröstet. Om några dagar kan läkaren avgöra vilka av barnen, som behöver vaccineras. Tuberkulinprovet ger nämligen ett positivt utslag för personer, som redan haft en tuberkelinfektion. Detta framgår av en obetydlig svullnad där provet har anbringats. De som sålunda reagerar positivt behöver inte skyddas genom vaccination. Hos dem har kroppen redan skapat ett motgift.

De som inte reagera alls — reagera negativt — vaccineras genom en injektion av BCG i överarmen. Ingreppet är alldeles smärtfritt och medför varken feber eller andra efterverkningar. Efter ett par veckor uppstår en lätt rodnad i anslutning till "sticket" och den utvecklas så småningom till en liten sårskorpa, som snart faller av. I enstaka fall utvecklas sig en mindre svullnad i lymfkörtlarna, men även den försvinner snabbt och utan efterverkningar.

Tuberkulinet upptäcktes av Robert Koch 1889, och dess värde ligger i den ovan skildrade egenskapen att det ger reaktion hos dem som haft en tuberkelinfektion, under det att denna reaktion uteblir hos dem, som aldrig berörts av sådan infektion.

Infektionen behöver inte innebära ett vederbörande har blivit sjuk i tuberkulos. I de moderna tätorterna blir en stor del av befolkningen utsatt för infektion någon gång under sitt liv. Om deras motståndskraft är stor så når sjukdomen aldrig full utveckling. Infektionen har emellertid då bidragit till att skapa en naturlig immunitet, som i 80 procent fall är effektiv. Om den infekterades allmäntillstånd har väsentligt nedsatts genom undernäring och bristande hygien kan sjukdomen emellertid ta överhanden.

Genom tuberkulinet kan läkaren urskilja dem, som aldrig

Flyktningbild från Centraleuropa.

En dansk Röda-Kors-syster på besök i ett läger för grekiska barn i Ungern.

begävat med naturlig motståndskraft mot tuberkulos och för dem innebär BCG samma skydd som naturlig immunitet.

BCG-vaccinet ger inte absolut skydd, men det nedbringrar avsevärt risken för att ett vaccinerat barn skall drabbas av sjukdomen och dess skydd sträcker sig ut över flera år.

Tuberkulinprovet och BCG-vaccinationen såsom de nu utföras i den internationella kampanjen kostar ungefär 10 amerikanska cent vardera per person.

BCG kan användas även för äldre patienter, men i de nu pågående kampanjerna har man begränsat sig till ungdom under 18 år, dels av brist på medel och dels emedan sjukdomen drabbar ungdomen hårdast. Vid stickprov har det dessutom visat sig att så gott som samtliga centraleuropéer över 20 års ålder reagerar positivt vid tuberkulinprov. De äldre hjälptes därför bäst genom förbättrade levnadsförhållanden, vilka tillsammans med deras naturliga skydd ger dem fullgott skydd mot sjukdomen.

10 amerikanska cent kostar vaccinationen per barn. Det tjeckiska hälsovårdsministeriet räknar med att landet genom kampanjen kommer att spara ca 7.000.000.000 tjeckiska kronor (= 100.000.000 dollar) på grund av nedgången i kostnaderna för tuberkulosvården, i utebliven arbetsförtjänst och andra kostnader, som sjukdomen alltid för med sig.

Hur kampanjen genomföres.

Den internationella tuberkuloskampanjen tog sin början då en överenskommelse undertecknades av sex europeiska länder: Tjeckoslovakien, Finland, Grekland, Ungern, Polen och Jugoslavien. Härvid kom ländernas regeringar överens om att gemensamt svara för alla kostnaderna i samband med kampanjen inom sina länder, med undantag för kostnaderna för transport, förråd och utländsk personal. I överenskommelsen fastslogs även att prov och behandling skulle vara fri och genomföras oavsett ras, trosbekännelse, nationalitet och politisk uppfattning.

Sedan kampanjen sålunda påbörjades har andra motsvarande överenskommelser undertecknats, berörande åtskilliga länder, och kampanjen har spritt sig till samtliga kontinenter. Vissa länder har vidtagit enskilda åtgärder för nationella kampanjer. Vid slutet av 1948 hade sålunda över tjugotalet länder — inberäknat Mexiko, Libanon, Egypten och Indien — igångsatt mass-vaccination i eller utom den internationella tuberkuloskampanjens regi.

Så fort en överenskommelse för ett land träffats så skrider de skandinaviska vaccineringsambulanserna till aktion.

Barn i Hiroshima — staden som blev världsbekant genom atombomben.

I samarbete med de officiella hälsovårdsmyndigheterna utbildar de inhemska personal och utarbetar planer för programmets genomförande. Kartotek upprättas och varje prov och vaccination bokföres och detta omfattande material ställes sedan till Världshälsoorganisationens förfogande som stöd vid planeringen på lång sikt av en världsomfattande tuberkuloskontroll.

Flygtransporter måste ordnas för vaccin och tuberkulin då dessa levande virus har en livstid om endast 14 dagar och i regel inte framställs i de länder där kampanjen nu bedrivs. Större delen av det vaccin, som hittills använts i det europeiska programmet, har framställts vid danska statens seruminstitut. Pasteurinstitutet i Paris har hållit Nordafrika med tuberkulin och vaccin, under det att Världshälsoorganisationen medverkat till att vaccinförställningen nu kan ske vid ett institut i Madras i Indien. I Fjärran Östern verkar Pasteurinstitutet i Saigon, Indo-Kina, där Calmette på sin tid själv arbetade.

Varje skandinavisk ambulans brukar vara sammansatt av en läkare och två sköterskor och de inhemska arbetsgrupperna får varierande sammansättning av läkare, medicine studerande och sköterskor alltefter råd och tillgång. Överhuvud taget har man vid kampanjens genomförande sökt undvika stela och schematiska former till förmån för en smidig anpassning efter rådande förhållanden. En inhemska och en skandinavisk överläkare brukar gemensamt anförtros den centrala ledningen av aktionens genomförande.

De allierade i kampanjen.

Många olika organisationer samverkar med varandra och med de inhemska hälsovårdsmyndigheterna vid den internationella tuberkuloskampanjens genomförande.

● UNICEF. FN:s internationella barnhjälpsfond skapades av Förenta Nationerna för att hjälpa barnen i de krigshärjade länderna till bättre förhållanden. UNICEF, som bland andra samarbetar med svenska Europahjälpen, har under 1948 möjliggjort för omkring 4.000.000 barn att få ett extra mål mat varje dag och denna förmån har även blivit och nyblivna mödrar fått. I den miljö i Europa och Kina, där UNICEF huvudsakligen bedrivit sin verksamhet, har det varit naturligt att UNICEF även skulle delta i kampen mot tuberkulos — ett av de allvarligaste hoten mot barnens hälsa.

● DANMARK, NORGE och SVERIGE, de tre skandinaviska länderna, har under många år varit de ledande i världen beträffande tuberkulosvården. På danskt initiativ har den internationella aktionen kommit till stånd och det var så tidigt som 1946 och de första månaderna 1947, som Danmarks Röda Kors sände läkare och sköterskor till Polen, Tyskland och Ungern för att börja vaccination i stor skala. 1948 sändes nya arbetsgrupper till Jugoslavien, Tjeckoslovakien, Österrike, Italien och Grekland för att demonstrera BCG-vaccinationens metod.

Under 1948 började Sverige att sända ut ambulanser genom

Flyktingar (hinduer).

Röda Korset till den brittiska Tysklandszonen och ungefär samtidigt avgick norska expeditioner till Italien.

När Förenta Nationerna senare har utarbetat planerna för en världsomfattande internationell tuberkuloskampanj, så har detta kunnat ske tack vare erfarenheterna från framför allt det danska pionjärarbetet.

● WHO. Vid sammanträde med Världshälsoorganisationens verkställande styrelse i november 1948 avsatte organisationen 100.000 dollar att användas för omedelbart igångsättande av medicinsk tuberkulosforskning. Grundmaterialet för sin forskning får WHO bl. a. från den internationella tuberkuloskampanjens statistiska material, varur man kan få fram mycket säkra uppgifter om resultatet av vaccination i stor skala. En förutsättning härför är emellertid att man snarast lyckas få till stånd en fortlöpande produktion av ett enhetligt och standardiserat vaccin i de skilda världsdelarna. Ekonomiskt och praktiskt samarbetar WHO härvid närmast med UNICEF.

För totalt krig mot tuberkulos.

En kampanj, som skall ge miljontals barn motståndskraft mot tuberkulos, är nu under full utveckling. Ett varningens ord är ändå på sin plats.

En fullständig kamp mot tuberkulosen fordrar mycket utöver BCG-vaccination. Idealet vore bl. a. att varje barn, som befunnits reagera positivt för tuberkulinprov, underkastades röntgenundersökning av lungorna. Vidare borde de som då visar tecken på infektion ytterligare få genomgå en fullständig läkarundersökning.

Den internationella tuberkuloskampanjens resurser tillåter inte sådana åtgärder, men en del av de enskilda länderna har genom kampanjen fått en extra stimulans att förkovra och utveckla de inhemska vårdmöjligheterna. Det internationella tuberkulosinstitut, som har upprättats i Köpenhamn av danska Röda Korset kommer härvid att bli till god hjälp för många centraleuropeiska och även utomeuropeiska länder.

Utöver dessa behövs emellertid många andra åtgärder. Den allmänna hälsovården i de olika länderna måste utvecklas därhän att kontrollen blir fortlöpande och nya fall nästan "automatiskt" inrapporteras till en ansvarig myndighet. Sjukhus och sanatorier måste i stor omfattning byggas upp från grunden och forskningen i de krigshärjade länderna måste återuppstå. Hur man än vänder på problemet, så skall man emellertid till slut finna, att det allra mest betydelsefulla i de här sammanhangen är att levnadsförhållandena i större delen av världen avsevärt förbättras. I hunger och smuts finner sjukdomen sin näring.

Många slag återstår att utkämpa om vi vill vinna det totala kriget mot tuberkulosen; slag, som inte bara kräver storartade nationella uppoffringar utan också den mest intensiva samverkan länder emellan cavsett gränser.

Oktober

Sånglös
tiger skogen
i den gröna mossans dvala —

Blanka solspjut
darrar
i de fåvitska drömmarnas
kluvna sköld...

Som döda fjärilar
faller löven
i den gula förgängelsens
tystnad — —

Över glömda stigars
vemod
svävar vissna dofter
som röken från ett osynligt
krematorium...

I ett ensamt drivande moln
bor mitt hjärta
med de flydda fågelsträckens
längtan
till den första blommans
skygga leende...

NILS THORÉN.

Långt in på nätterna satt han och räknade och mumlade långa sifferramsor medan huggarna snarkade och sov de oskyldigas goda sömn.

förare och vägvisare. Vi behövde aldrig känna fabriks-sirenernas piskrapp och det fanns inga stämpelklockor på huggarskiftena.

Ändå var vi ute tidigt varje morgon och dröjde kvar till kvällskymningen innan vi lade från oss verktygen. Ingen slavdrivares piska, ingen omtanke om samhällets behov, inga beskäftiga tidsstudiemän skulle ha kunnat pressa fram högre arbetsnormer än dem vi presterade varje dag. Vi jobbade för pengarnas skull, slet med den fattiges girighet när han plötsligt ser en möjlighet att på kort tid håva in några lustior. Jag har läst att de som jobbar i industrierna vantrivs med jobbet och egentligen bara lever för fritiden. Med oss var det tvärtom. Om vi trivdes med jobbet eller inte är kanske ovisst, det beror på vad man menar med trivsel. Sanningen är väl att vi slet så hårt att vi aldrig riktigt hann tänka över om vi trivdes eller inte. Vårre var det med fritiden, den visste man inte vad man skulle göra av. Inte ens när man kom till en stad.

Bredvid dörren till baracken hängde förhållningsregler där det stod skrivet bland annat: "Den stipulerade arbetstiden, åtta timmar, skall ovillkorligen hållas

TIDSTUDIEMANNEN

Även i städerna växer träd här och var mellan stenhusen. Men de är så få i förhållande till all den samlade stenens massa att man inte menar att de bildar någon skog. Därför reser folk, som säger att de dyrkar naturen, gärna ut från städerna till någon skogsbacke när de har tid. De flänger omkring på cyklar sommartid och på skidor när vintern kommer, de tittar sej omkring och säger att naturen är i alla fall något särskilt, något uppfriskande, något skönt.

För oss i baracken var naturen träd, sten och ris. Om marken var ojämn på något ställe så svor man och om något träd var risigt så svor man. Dessutom fordrade vi att de skulle vara stämplade. Ett aldrig så vackert träd som inte var stämplat väckte sällan vårt skönhets-sinne, det vållade enbart förargelse.

Ved-Pelles stämplade träd var inte de sämsta jag sett. Huggningen gick också ovanligt bra den första veckan. Varje morgon gick vi till skogen medan dagningen ännu inte helt besegrat natten. Tio man efter varandra, en grupp utan större ordning och sammanhang, utan an-

Till slut reste han från baracken bärande på sina papper, vilka inte ens en professor skulle ha kunnat fatta innebörden av.

Av Birger Vikström

då ej instruktören annat medger." Det där angick nu inte oss, eftersom vi inte hade någon instruktör i baracken, men det var beklagligt att läsa i alla fall. Den där paragrafen visade att det fanns folk, som hade en annan mening än vi, om hur allt borde ordnas i skogarna, och den visade också att dessa människor ibland hade möjlighet att låta sina åsikter bli lag. Naturligtvis betydelselös lag eftersom ingen brydde sej om den men i alla fall. Den där paragrafen fanns där ändå. Den visade att det fanns sådana som önskade fylla skogen med basar och förmän, sådana som inbillade sej att det viktigaste i skogsarbetet var att arbetarna vistades åtta timmar per dag i knoget.

Man har gjort försök att krångla till förhållandena, att komma dragande med tidsstudiemän och annat djävulens anhang till skogen. Det kan ju tänkas att det i en framtid kommer att vimla av sådana i varenda huggning. Att ordna med stämpelklockor som man har på fabrikena blir väl svårare, men nog finns de som skulle önska att det var möjligt. Eller att man åtminstone hade en sån där visselpipa, som man har på fabrikena, med vilken man kunde driva oss ur slafarna och vissla åt oss när vi av nåder hade rätt att sluta för dagen.

Lasse berättade en kväll om hur ett bolag, som han högg åt, hade fattat ett högtidligt och epokgörande beslut: det skulle tidsstuderas och rationaliseras. Precis som på fabrikena. Det var en vacker tanke som förmodligen vuxit fram i bolagets ledning. I varje fall skickade man ut en tidsstudieman till den barack där Lasse vistades. Det var en ung man med mycken lärdom i skallen. Han hade papper och penna med sej och skulle bo i baracken några dagar under vilken tid han skulle föra protokoll över hur lång arbetstiden var per dag och hur lång tid varje arbetsprocess tog. Mannen tog sin uppgift allvarligt och ämnade väl så småningom presentera bolagsledningen ett detaljrikt resultat av sitt arbete.

Hans första dag som tidsstudieman började till synes bra. Alle man gick till skogen med tidsstudiemannen i hälarerna. Framkommen antecknade han tidpunkten för arbetets början. Sedan ställde han sej på pass vid Lasses skifte med klocka, penna och papper för att studera arbetsprocessen. Nu började emellertid svårigheterna. Det visade sej att Lasse måste fila sågen innan han kunde börja jobbet. Tidsstudiemannen väntade tålmodigt. Men när Lasse filat sågen kom han dessvärre att

Tidsstudieynglingen ilade från huggarskifte till huggarskifte med all den energi som en ung och framåtsträvande sifferkarl kan ha.

tänka på att han måste gå hem för att skriva ett viktigt brev.

— Anteckna i dom där papperna du har att jag gått hem, sa Lasse och gick. Det kan ju tänkas att jag kommer ut en stund sen i dag.

Tidsstudiemannen antecknade detta varpå han sökte sej över till en annan huggares skifte. Tyvärr erinrade sej denne, när han fick syn på tidsskrivaren, att han glömt en grej hemma i baracken som han nödvändigt måste ha. Nästa man måste också dessvärre gå hem när tidsstudieynglingen kom. Under tiden hade Lasse, som aldrig gått ned till baracken utan vänt på halva vägen, börjat hugga på sitt skifte.

Dagen förflöt på detta sätt. Tidsstudieynglingen ilade från huggarskifte till huggarskifte med all den energi som en ung och framåtsträvande sifferkarl kan ha. Men det fanns inte en enda huggare som hade verktygen i ordning eller var beredd att hugga när tidsskrivaren var i närheten. Man gick hem till baracken och kom tillbaka till huggningen och gick hem igen. Ynglingens papper började fyllas med anteckningar och siffror men inte direkt på sådant sätt att han kunde känna sej nöjd.

Nästa dag blev ännu mera provande för honom. Då gick huggarna inte samtidigt till skogen utan strosade i väg med en halvtimmes mellanrum. När en kom fram till huggningen gick en annan huggare hem. Det var den mest fruktansvärda oreda som någonsin varit på en huggning och mitt i denna samling av huggare, som än var i skogen och än hemma i baracken, sprang tidsstudieynglingen omkring med sina papper och antecknade och frågade om det verkligen alltid gick till på detta sätt på en huggning.

Kvällarna tillbringade han böjd över sina protokoll under förtvivlade försök att bringa ordning och reda i sina anteckningar. Långt in på nätterna satt han och räknade och mumlade långa siffreramsor medan huggarna snarkade och sov de oskyldigas goda sömn.

Svenskens vanor

dirigeras möjligen i någon mån via radion. Man kan nämna programpunkter som Dagens dikt och Helgmålsringning. De har funnits länge nu och ingenting tyder på att man ämnar avskaffa dem. Den smälek som vederfors Dagens dikt en lång tid sedan den instiftades skulle säkert ha kommit mången att tvivla på det berättigade i att framhärda. Men Radiotjänst framhärdade. Nu är de flesta av oss så vana vid klockan-tolv-dikten (ibland om mull, men ibland om annat) och det obligatoriska musikstycket strax efteråt att vi antagligen skulle resa oss som en man och etablera insändarkrig om den uteblev.

(Ur radiospalten i SIA.)

I SOMMARENS TESTAMENTE

*I sommarens testamente
stod ingenting om mig.
Jag skrev då några bittra,
beklagande rader till dig.*

*Du svarade med konvalje,
viol och förgätmigej — — —
"Sommarens som dog nyss
kände dig nog ej."*

NILS-ERIC BJÖRSSON.

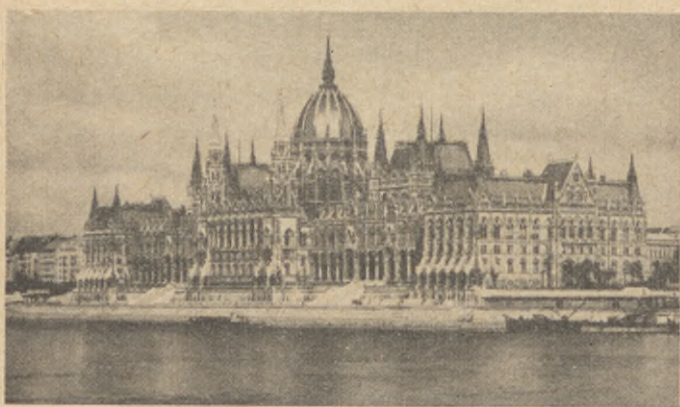
Efter tre dagar började han tala osammanhängande och blandade ihop sina siffror och skrev nya i oändlighet utan att kunna bringa dem i samklang med varandra. Till slut reste han från baracken bärande på sina papper, vilka inte ens en professor skulle ha kunnat fatta innebörden av. Huggarna återgick till normala förhållanden medan den energiske tidsstudiemannen avlade rapport för sina uppdragsgivare. Det sades att han talat förvirrat och att bolaget bekostat en tids vistelse på vilohem åt honom.

Men det kan ju tänkas att man en vacker dag skaffar en tidsstudieman åt varje huggare och en bas och pådrivare därtill. Men just nu går det nog inte eftersom det saknas arbetskraft i skogarna.

Balatonsjön — ungerska puztan

När det blir sommar och alltför varmt i Budapest söker sig var och en som har möjlighet ut till landet. Men man reser inte var som helst, trots att den ungerska landsbygden är rik på skönhet, svalka och lummighet vart män än reser.

Nej, man sätter sig på tåget från Sydbanestationen, och reser ned till Balatonsjön, en resa på ungefär fyra timmar. Så gjorde jag när nu värmeböljan i Budapest blev outhärdlig, och längtan efter Balatons svala, gröna böljor var för stark.

Parlamentet i Budapest, ett av de vackraste byggnadsverken i världen.

Jag sitter just nu i en lummig trädgård och skriver, med Balatonsjöns grönskiftande vattenyta framför, och de blånande bergen på andra sidan sjön med sina mjuka, vackra våglinjer tecknande sig mot en blå kvällshimmel. Det är alldeles lugnt, och bortåt Tihaányhålet ser jag ett par segelbåtar med slappa segel försöka nå land.

För årtusenden sedan var denna trakt av jorden vulkanisk. Därom vittnar de talrika bergstopparna runt Balatonsjön. Man ser topp vid topp av det som en gång varit sprutande kratrar, ett stort, för längesen slocknat vulkaniskt område. På dess bergssluttningar ned mot sjön ligger nu de talrika små byarna. De liksom vingårdarna klättra upp mot bergssidorna som fågelbon, när man ser dem så här på avstånd. I dessa små byar finns det gott om pensionat, restauranter och hotell, vilka även nu i den sommar som är, på ett utmärkt sätt sörjer för det lekamliga. Nu måste jag ju säga att priserna äro uppskruvade väl starkt. I går kväll till exempel gjorde jag en båttur till en av de romantiska byarna på andra sidan sjön, och beställde en kopp te. Till detta beställde jag en bakelse. Hela kalaset gick på

fyra forint och femtio filler. Till detta kom så skatt och dricks, varför mitt enkla te, som, märk väl inte bestod av en hel kanna utan endast en kopp, gick på omkring sex forint. Då forinten står i relationen 1 svensk krona, 3.30 forint, kan man räkna ut vilka priser som tillämpas.

Priserna få väl tillskrivas den korta säsongen, det gäller att få in det mesta möjliga. Det beklagansvärda i Ungerns ekonomiska situation i dag är att allt är så dyrt att folket inte har råd att köpa vad som behövs för dagligt bröd i dess vidaste bemärkelse. Man hankar

Slottet Vajdahunyad, beläget i Budapests statspark.

sig fram så gott sig göra låter, och hoppas på morgondagen. Nu finns det ju något välkänt som i dagligt tal kallas svart börs, men de allra flesta har inte råd där heller. Vad sägs om att betala tio forint, eller 3.30 sv. kronor för ett kilo mannagryn, t. ex.?

Dagliga båtturer, eller tåget runt sjön, giva möjlighet till trevliga utflykter. I norr ligger den mondäna badorten Siófók, en stor och elegant plats med talrika stora lyxhotell, barer, restauranter, casinos och klubbar. Där roar man sig på natten, och sover vid badstranden på dagen.

För mig finns det emellertid endast en plats som verkligen är värd ett besök, och vars naturskönhet söker sin like. Dit vill jag nu taga den ärade läsaren, och jag rekommenderar alla som besöka Ungern och Balatonsjön att ej förglömma Badacsony.

Om man kommer med tåget från Budapest, stiger man av vid Fonyod. Därifrån tar man färjan över Balaton, som på en halvtimme för en över till vinets förlovade land. Badacsony är nämligen känt för sina vinodlingar, och hela det stora sockertoppsliknande, skyhöga berg, utefter vars sidor de talrika små byarna klänger, är

fullt med små vingårdar. Det stora berget liknar, från vår båt sett, en jättekaktus med sina tusenden spröt på vilka vinrankorna slingrar, och där de underfulla bären mogna.

När man i kvällningen kommer till Badacsony och försäkrat sig om nattlogi i något av de gammaldags pensionaten eller hotellen med tillhörande vinstuga, där det alltid står gästerna fritt att vid ankomsten avsmaka traktens goda viner, och efter behag husera i trädgårdens körsbärsträd, beger man sig ut för att bese vingårdarna, och framförallt beundra utsikten över Balatonsjöns mångskiftande yta, eller låta blicken svepa över de blånande bergen och Ungerns slätter. Allt detta gör man vid besök på Ungerns "Vita Hästen". Detta värdshus ligger högt upp, och efter en svettig vandring uppför branterna satt jag bänkad framför den lilla vita byggnaden, med en av de vackraste utsikter framför, jag någonsin sett.

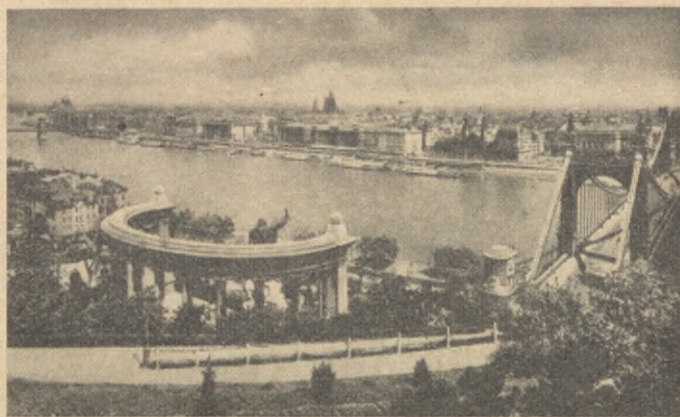
I detta värdshus har en av Ungerns största lyriker levat och även slutat sina dagar. Hans rum har inretts som ett litet museum, bevarat i samma skick som under hans levnad.

Vi satt där på terrassen i solnedgången, och sceneriet som bjöds Badacsonys gäster denna kvällsstund var av överväldigande slag. Vattenytan på denna väldiga insjö låg spegelblank, medan de sista flyende solstrålarna skapade underbara färgnyanser därnere i vattenspeglarna, eller över bergskedjorna i fjärran. Vi pratade med den lille tjocke och trevlige värdshusvärden, som serverade oss det förnämsta av vad som Badacsony kunde skörda.

Det var en oförgätlig kväll, och jag förstår att detta var platsen för en diktare som Kisfaludy, som här skapat oförglömliga värden i Ungerns litteratur. Jag fann bland de olika översättningar av hans litteratur som visades i hans rum också en diktsamling på svenska språket, vilken jag efter tillmötesgående av vår värdshusvärd fick närmare taga del av. Hans dikter återspeglade den skönhet, sorglöshet och frid som denna trakt tycktes så rik på.

Mycket blev sagt denna kväll om Ungern och Sverige, vår värd kunde god tyska och kunde ej höra nog om landet däruppe i norr, som för honom tedde sig som ett sagoland, där folket levde i fred och ro, fjärran från krig och farlighet.

Javisst gingo våra tankar mer än eljest till landet med de ljusa sommarnätterna och de doftande björkhagarna i ljuvlig midsommartid, som man lär sig uppskatta först sedan man saknat det utomlands, medan skymningen hastigt föll över våra sydeuropeiska breddgrader denna kväll.

Elisabetbron med S:t Gellerstatyn i förgrunden.

Ty vad denne gamle trevlige man gång på gång kom in på var den tacksamhet han kände för vad Sverige gjort för Ungerns barn — för vår beredvillighet att hjälpa just dem i en svår tid, utan tanke på belöning söka lindra nöd och lidanden.

Och medan månen steg gul och stor över Balaton, — sagsjöns yta, och dess vingårdar, bröto vi motvilligt upp i senan midnattstid från vår nye gode ungerske vän för att unna oss några timmars vila före vår resa påföljande dag.

Jag ser honom än vid vårt avsked, hur han hälsade till Sverige, och hur vi måste lova att komma tillbaka. Han är och förblir en av de många goda och trofasta vänner jag fått under denna efterkrigsvisit på den Ungerska puztan.

BEM.

Just i pressläggningsögonblicket...

Lärarinnan i Ångermanland, som sitter ensam i sin skolsal därför att föräldrarna inte våga sända sina barn till skolan, har nu kommit på löpsedlarna i huvudstadspressen. Fallet, som kommenteras på pressklippsspalten, har blivit det allmänna samtalsämnet. Trots friskintyget vill inte föräldrarna ge vika — strejken fortsätter. Medicinalstyrelsens utlåtande avvaktas med spänning i alla kretsar. Det gäller naturligtvis först och främst en människa, som kommit i rampluset på ett föga sympatiskt sätt — men det gäller i stort sett en fråga av stor principiell betydelse. Det gäller rätten till arbete för f. d. sanatoripatienter i gemen. Kan detta fall bidra till att skingra vanföreställningarna kring tuberkulosen har inte den ensamma lärarinnan i skolsalen kämpat förgäves.

Socialvårdskursen på Bommersvik

pågår med deltagare från riksförbundets egna lokalföreningar jämte de nordiska broderförbunden när detta nummer går i press. En rad givande föreläsningar av vårt lands ledande experter inom socialvård och tuberkulösvård har hållits. Vi hoppas att i ett kommande nummer kunna ge några glimtar från Bommersvik jämte de lokala kurser — bl. a. i Jämtland och Halland — som avslutats.

BARNENS DAG

Det kom en rå vindkörare från sjösidan. Spelet Villet fällde upp ulsterkragen. Det var kallt. Skulle inte kinonan komma snart. Han hade ingen klocka, men han tyckte, att han väntat en evighet. Nio hade hon sagt och en kvart före hade han kommit på Storgatan. En sådan håla! Inte ens en kyrkklocka som slog så man visste tiden.

Han tittade ett tag uppåt himlen. Inte mycket att se. Det var grått uppe och rätt nere, kallt och rätt. Han stampade otåligt av och an ett tag. Körde händerna ner i ulsterfickorna, fick tag i cigarettpaketet, tog en cigarett och tände. Han var blåfrusen om nyporna. Det såg inge vidare ut, att man gick med bara nypor. Han drog några nervösa bloss.

Då hörde han fruntimmersklackar som slog mot gatstenarna. Han vände sig om och fick något vänligt och överseende kring överläppen med stubbmustaschen. Hon hade röd kappa och en liten ,skojig hatt. Skaplig brajd, tänkte Spelet. Man hade väl smak. Undra vad hon jobbade med. Han lyfte förnämt på elva-kronorshatten.

Av EMIL HAGSTRÖM

— Väntat, sa bruden. Hennes röst kvillrade som en vårbäck. Ville tyckte om det.

— Inte farligt, sa han. Stått en stund och mediterat.

Han tog hennes arm och de gick neråt hamnen. En ensam lykta blänkte nere vid kajen, annars var det tämligen skumt. Han hade alltid träffat henne när det var skumt. Efter bio en kväll då hon kom ensam. En kväll då de stött ihop i ett gathörn. Nu på Sjögatan. Han var inte sen att stämman träff, då det gällde en skaplig kinona. Han såg på henne från sidan. Lite oppnäst men frisk i färgen. Familjeflicka! Bäst fara varligt fram.

— Snällt komma, sa han. Jag gick och vart orolig.

— Ska vi gå uppåt stan, sa hon. Här blåser kallt.

De vände och gick uppåt den skumma gatan. Så ser hon inte fransarna på mina rockärmar, tänkte Ville.

— Jag glömde handskarna ute på jobbet.

— Så synd. I kväll som det är så kallt.

— Ja, sade han. Man är inte van vara utan. Lite stel i nyporna blir man. Men då man går med en varm liten flicka...

— Så varm är jag kanske inte, sa hon kokett och tittade upp på honom. Han var drygt ett huvud längre än hon.

De gick rätt igenom den lilla staden. Det fanns knappast några

människor ute på kvällen. De små träkåkarna stod och lutade sig mot varandra. Den ena var vit, den andra röd. Gatan var inte stenlagd. Gropig och hal var den och det krävdes ett manligt stöd för en liten flicka. Spelet grabbade fastare tag om hennes arm. Framför dem gapade ett svart hål, gatmynningen ut mot landet. Det blev glesare med lyktor, så upphörde gatubelysningen alldeles. De gick i mörker. De talade om ett och annat. De kom in på spiritism, clairvoians, teleplasma, medier, borddans. Det var något att snacka om i skumrasket. Flickan tryckte sig tätare intill honom. Så måste han då kyssa henne. Hon mötte honom med en våt, barnslig mun. Det rasslade inne bland buskarna, då det kom en vindkörare. Annars var allt tyst och spökaktigt. De lämnade andarna.

— Jag har aldrig frågat, var du jobbar, sa hon. Du tar väl inte illa upp?

Hon sade du på ett naturligt sätt, som de varit bekanta länge. De kom varandra närmare i mörkret.

— Nej, sa han. Men du kan väl gissa.

— Ingenjör. Det förstod jag genast!

— Att du kunde gissa, sa Spelet Ville.

— Du jobbar ute vid fabriksbygget?

— Ja, sade Spelet, du måste vara tankeläsare.

— Det är kanske spiritism!

Då han fick veta, var hon jobbade, ryckte han till.

— Jag trampade fel, mumlade han. Det är gropigt på den här svarta vägen.

Då Ville kom hem till kvarten på Gamla Apoteket, den långa, skrabbiga byggnaden nere vid kanalen, hade Blomman, hans rumskompis, redan lagt sig. Han sträckte ut sin magra arm efter en cigarett, tände och drog några bloss för att bli vaken.

— Skaplig brajd?

— Ja, sa Ville. Och kan du gissa var hon jobbar?

— Hur ska jag kunna.

— På landsfiskalskontor. Hon är barnslig, men skaplig... ja, du förstår?

Blomman nickade. Spelet hade ingen anledning tala om, att han bara fått en våt, barnslig kyss för sitt knallande i kylan och höstblåsten.

— Du har det fint du, som har tjej, suckade Blomman och vände sig mot väggen.

Men så kom han ihåg något och reste sig upp igen.

— Du, vi har alla tiders tjangs. Vi får köpa ett parti käppar för nästan billigare än inköpspris. En kille har för stort lager — Taxelina, du vet. Går du med?

— Tja, jag vet inte.

Spelet drog på det. Han hade kommit överens om annat. Men Blomman var en kul kompis. Och renhårig. Det var inte många som var så renhåriga som Blomman.

— Jag skulle ut med tjejen, sa han. Hon blir syrak, så klart. Och käppar. Det ser inge vidare ut.

— Jag kan få en annan polare, sa Blomman. Han lät stött.

På morron kom hyrestanten. Annars hade Spelet tänkt smita ut innan hon vaknat. Han var efter tre nätter. Det skulle vara förskott på Gamla Apoteket. Valser är inte mycket att bygga på i längden. Som Blomman brukade säga.

— I dag vill jag ha betalt, sa hon. Han lovar och lovar.

— Det kommer nog pengar i dag. Väntar på posten, ser frun.

— Jag bryr mig inte om vicket, sa hyrestanten. Jag vill ha mina pengar. Annars ringer jag till polisen.

— Där hör du, sa Blomman. Du får nog göra lite lover i alla fall.

Så var det inte mycket att välja på.

Det hamrades och spikades på Stenkrossplan. Så stod stånden

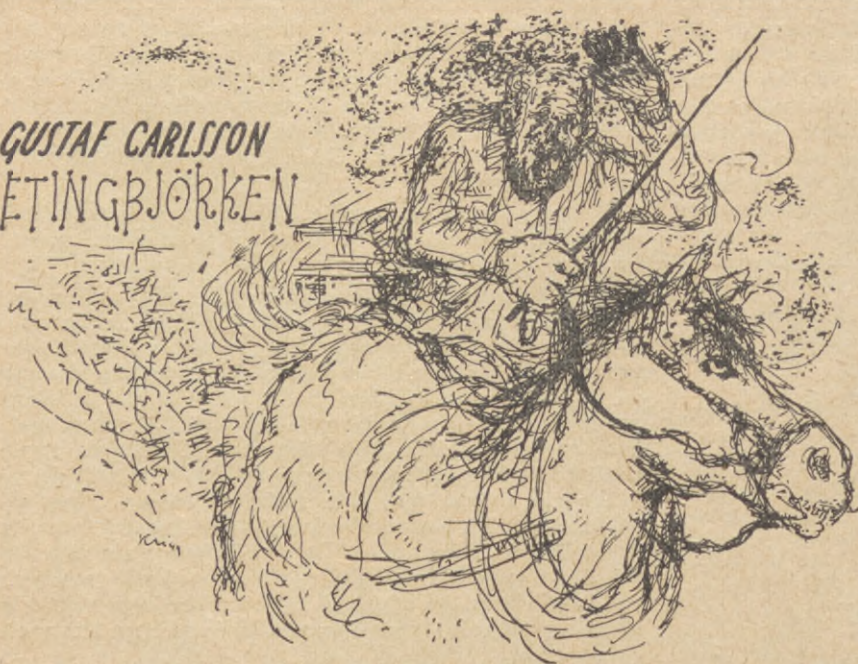
färdiga och karusellerna och luftbåtarna. Landsortsbor i trillor och Fordar skramlade in på Storgatan. Den annars så tysta stan blev levande. Vimmel av folk, rop och gny. Mot sena kvällen blinkade illuminationerna på festplatsen. Käppaffärerna gick skapligt. Butt med lover, sa Blomman belåtet. Spelet tänkte på någon som väntade. Undra om hon gick och väntade nu. Han tittade efter en röd kapp. Bäst hålla sig undan. Käppar, mina marknadskäppar.

Då kom hon med en kavaljer. Kanske en riktig ingenjör. Förvåning först, så ett föraktfullt snörp på munnen. Spelet fick käpparna i halsen!

Han ställde ifrån sig knippan och gick neråt kanalen ett slag. Det blänkade svart nedanför stenfoten. Från dansbanan kom genom festlarmet en klagande melodi. Det var Mustalainen, valsen på modet. Ja, han kände sig som den utstötte, svarte mannen på pusan. Stäppens ödsliga vind blåste i björkarna. Kanalens vatten blänkade och sa: Kom lilla Spelet. Men han stod där bara en stund. Kände bara stäppens vind en liten stund. Så stack han händerna i byxfickorna och spottade utåt det svart-blänkande vattnet. Nej, inte skulle en kinona... inte då det gällde Spelet. En kinona på ett landsfiskalskontor! Travarlappen och bylingen... bäst sticka från stan. Stäppens son gick tillbaka till sina käppar. De stod där och lyste med röda rosetter. Det var inget vidare, att bygga på lögnhistorier. Inget vidare bygga på valser i längden, som Blomman brukade säga. Det var kallt om nypona.

GUSTAF CARLSSON GETINGBJÖRKEN

Just där den mörka barrskogen övergick i ljusa lövskogsdungar stod getingbjörken. Som en stor plym avtecknade den sig mot barrskogsbältet, då man såg trädet från de framför liggande hagmarkerna och fälten. Björken var grov och mäktig, men röta jämte årens mängd hade satt sin stämpel på trädet. Stammen var ihålig. Något över manshöjd fanns en ganska försvarlig öppning, vilken ledde in i björkens innandöme. Med osviklig säkerhet byggde getingarna varje sommar sitt bo inne i trädet. Därav hade namnet getingbjörken uppkommit.

Björken stod på andra sidan vägdiket där körvägen gick mot byn. När storskogen tog slut kantades vägen av gårdsgårdarnas gråa stråk, där störrarna spredade uppåt som fientliga taggar. Fram på eftersommaren hade getingsamhället i björken nått sin fulla utbyggnad och inneväntantalet var rikligt. Själva "bilan" syntes inte. Den satt ett stycke ovanför öppningen inne i den ihåliga stammen. Men getingarna for ut och in genom hålet — stora, gula och mäktigt brummande getingar.

I klara sensommar dagar gick det som streck av getingar i luften. Livligt surrande gled de i väg samt kom efter hand åter. Med välberäknad precision landade de på kanten av hålet samt begav sig med små rasande ljud in i stammens innandöme. De smala kropparna lyste som guld i solen. Vingarnas spända segel blänkte. Getingarna var granna att se på, men inneväntarna i getingbjörken vart lätt irriterade och arga. Björken utsatta läge bredvid vägen gjorde, att getingarna ofta blev oroad och retade. Det var svårt för okynniga grabbar att låta bli att slänga en sten mot stammen eller om möjligt in i hålet, då de skulle förbi trädet. Den av

röta ihåliga stammen var alldeles fullpackad av sten upp till öppningen. Skogskarlnas yxhamrar hade vid flera tillfällen märkt trädet för avverkning, men inga vedhuggare hade velat skamfila och fördärva sina verktyg mot den volymiösa och stenfyllda stammen.

Getingbjörken — vad betydde den inte av okynne och kittlande äventyr för skolungarna på höstkanten! Morgon och kväll skulle de vägen förbi. Sällan passerades platsen utan att en pojknäve slängde någon sten mot björkstammen. Så blev det att springa ett stycke. Med ilsket vinande jagade getingarna efter ofredsmakarna.

Särskilt om eftermiddagarna var det en sport att ofreda getingarna i björken. Skolarbetet var slut för dagen. Läxläsningen hann man alltid med. På hemvägen skulle man reta getingarna. Stenar samlades upp på vägkanten. Redan en god bit från björken vart det språngmarsch av. Den som sprang fortast fick kasta första stenen. Med en smäll träffades den grova stammen. Ibland hände det att projektilen dunsade rakt in i getinghålet. I nästa ögonblick svärmade det av getingar kring öppningen. Ilsket brummande flög de i allt vidare cirklar kring trädet. Somliga kanske pilade rakt mot inkräktarna.

När getingarna störts var det inte gott att ta sig fram på vägen. Den som var först så var han. Jublande stod de mest snabbfotade på hemsidan om björken och gjorde spektakel åt dem, som kom på sladden.

— Ha-ha! Va ni ä rädda! Törs ingen springa förbi björken? Ä ni jäntor allihop? ljöd det.

Det där senare retade särskilt pojkarna i högen. Sådant tal var kränkande för blivande karlar. Inte var de jäntor, inte! Flickorna fick gärna släntra över gårds-

gårn och ta en skyddande krok inåt skogen under de vida granarna, men grabbarna skulle vägen fram. Med allehanda rop stärktes modet.

— Hej! Här är ingen rädd!

Med mössan svängande kring huvudet gnor den djärvaste förbi björken. Det är Kalle från en av mellanklasserna. Getingarna brummar närgånget nånstans i nacken, men gossen klarar sig. Harry och Sven, de båda sistaklassarna, berömmar honom. Kalle sprang först. Kalle var styvast. Pojken sväller av stolthet. De stora grabbarna accepterar honom som jämlike. Avundsamt ser de kvarvarande på Kalle. Inte vill de vara sämre.

— Ett, tu, tre... Så rusar de i väg den ena efter den andr. Vägdammet ryker om fötterna. Undan går det. Elna, en av töserna, står där med ett eftertänksamt drag kring munnen. Då hon ser pojkarnas mod vill hon vara lika god. Beslutsamt följer hon dem i hällarna.

— He-e-ej!

När Elna är mitt för björken smäller en sten påpassligt mot stammen. Det är pojkarna i förtruppen, som är föga ridderliga. Getingarna virvlar ut i cirklande bågar. Elna får en ilsken kanalje efter sig. Hjärtskärande skriker hon samt slår vilt omkring sig till de övrigas munterhet och förnöjelse.

— Aj-aj! Elna blev stucken. Hennes djärvhet och glädje fick ett brått slut. Det svider och värker uppe i pannan allt medan tårarna rinner.

— Då kom an på dej! ropar hon beskyllande till Harry. Då va du som slängde sten. Bu-u-uh!

Osämjan är i full gång. Beskyllningar och okvädingsord haglar. Ungarnas skrik och oväsen hörs lång väg. En del kamrater tar parti för Elna, andra håller med Harry. Borta vid bäcken stannar Elna och baddar sitt redan svullna ansikte. Kalle dröjer oreflekterat kvar och hjälper jän-tan. Elna, granntösen och lekkamraten, kan han inte svika. Bortom backen har de

samma avtagsväg till torpen. Med en näsduk kyler Kalle av tösens panna.

— Flickpojke! Ha-ha! hör han Harry gäckande ropa borta från krönet. Flickpojke, flickpojke...

Kalle låter sig inte bekomma. Harry är dum nu, tycker han.

— I morron är det nog bra igen, säger gossen om en stund tröstande till Elna.

— Tror du då? undrar jäntan. Ett svagt leende glänser fram mellan tårarna.

*

Så går dagarna. Hösten kommer allt närmare. Getingbjörken är emellertid ett äventyrens och spänningens moment på skolvägen. På eftermiddagarna blir det alltid språngmarsch och stenkastning. För var dag har slagsmålet med getingarna något av nyhetens behag. Flickorna aktar sig visserligen att komma för nära trädet efter Elnas missöde. Pojkarna däremot måste tävla om vem som är djärvast att klara sig förbi björken och de ilska getingarna. Flera av grabbarna har hunnit med att få stick, men inte får sånt avskräcka karlar!

En eftermiddag är man som vanligt i farten med stenkastning. Pojkarna står i två grupper, en på vardera sidan om getingbjörken. Ska man springa förbi eller inte? undrar de inte förbihunna. Under tiden dunsar en sten allt emellanåt mot björkstammen. Plötsligt kommer en av flickorna framspringande.

— Slut upp! Slut upp å kast! ropar hon räddhågat. Då kommer nån å kör!

Pojkarna ämnar just lägga benen på ryggen och skubba sin väg. Annars kan det bli ovetat av, kanske inte ens nog med det. Körkarlen kunde låta dem smaka piskan. Innan grabbarna hunnit fly skriker en annan jänta, att det är Magnus i Skogsbo, som kommer. Magnus — Snål-Magnus. Aldrig låter han någon åka med, det må vara sommar eller vinter. Magnus i Skogsbo slår efter ungarna med en tagelsnärt. Vagnsstängsänden tjärar han så att ingen kan sitta på den och tjyväka.

— In under granarna, kommenderar Harry. Nu har han tagit ledningen. Pojkstreck lockar. Harry snor runt efter småsten och bombarderar björkstammen med all den intensitet han är mäktig. Sen dyker han efter de andra över gärdsgårn och in under de vida grenarna. Tysta sitter ungarna hopkrupna medan getingarna bolmar som ett moln ur öppningen. Här inne i dunklet hittar inte de ilska djuren sina plågoandar, men borta i kröken kommer Magnus i Skogsbo skrittande med sin gamla tröga märr. Gubben varnar inte getingsvärmen förrän han är några meter från björken. Ilsket vinande kommer getingarna farande. Vad nu? Brrr — — Magnus fick ett stick. Han slår och gestikulerar samt sliter våldsamt i tömmarna för att få upp farten. Märren blir orolig, men det tar tid innan hon ökar hastigheten. Magnus fåktar vilt som för livet,

han muttrar och småsvär. Aldrig har han varit för maken... Borta i uppforsbacken ser han sig om. Hörde han inte fnissningar och vaggade inte några grenar misstänkt häftigt inne i grandungen? Magnus har sina tankar. De som har skolvägar där hemma i byn ska nog få höra talas om det här.

Men när det inträffade efteråt förs på tal av föräldrarna nekade barnen samstämmigt. Ingen hade retat getingarna, när Magnus skulle förbi. Nä-å-då!

*

En morgon i början av oktober var det kallt och frostigt. Gräset var vitt och fraslade stelt under fötterna. Höstkylan bet i skinnen som under en vinterdag. Himlen var molnfrei. I öster log solen kopparröd och lovade en vacker dag.

I mindre grupper kom skolbarnen från de olika gårdarna. Oftast var det endast på hemvägen sällskapet var stort och fulltaligt. Då Harry och Nils skulle förbi getingbjörken kunde de inte låta bli att slänga en sten. Med en entonig duns hamnade den mot stammen. Men inga getingar syntes till. Inte en enda kom farande. Besynnerligt. Flera stenar slängs in i hålet, men några getingar varsnades inte. Pojkarna blev djärvare och vågade sig ända

fram till öppningen. De steg upp på gärdsgårn och tittade in i hålet. Där inne fick de till sin häpnad se att en massa getingar låg nerfallna. Getingarna hade inte tålt nattens kyla. Hårda och blanka låg de vackra insekterna livlösa under billan och glänste. Vilken sensation! Getingarna var döda. Pojkarna plockade i de gulrandiga, välformade kropparna. Nu var det slut på äventyren vid getingbjörken. Harry och Nils känner saknar i sinnena, när de knallar vidare.

Eftermiddagen är varm som en somardag. På hemvägen blir barnen svettiga i sina hösttunna kläder. Och Harry berättar för kamraterna om iakttagelserna under morgonen. Getingarna i björken är döda. Under natten har de frusit ihjäl. Det låg tjockt med getingar nerfallna inne i öppningen i morse. En del av kamraterna vill inte tro Harrys påstående. Då de kommer i närheten av getingbjörken saktar de stegen av gammal vana. Harry känner sig smått förnärmat. Kavat kliver han i väg före de andra. Han stiger upp på gärdsgårn och sticker in näsan i öppningen i björkstammen. De nerfallna, döda getingarna syns dock inte till. Innan Harry hinner tänka eller reflektera kommer i stället en svärm pigga flygfän utfarande emot honom. Vad? Getingar? Ilsket brummar de och surrar.

— Oj, oj... Harry raglar ner från sin upphöjda plats. Han skriker och slår och springer. Även i de övriga kamraterna har det blivit liv och rörelse. Hastigt travar de åt olika håll medan de väsnas och hojtar på var sitt vis. Getingarna levde ju! Ettriga som aldrig förr kommer de utfarande. Och så sa Harry, att getingarna var döda i morse...

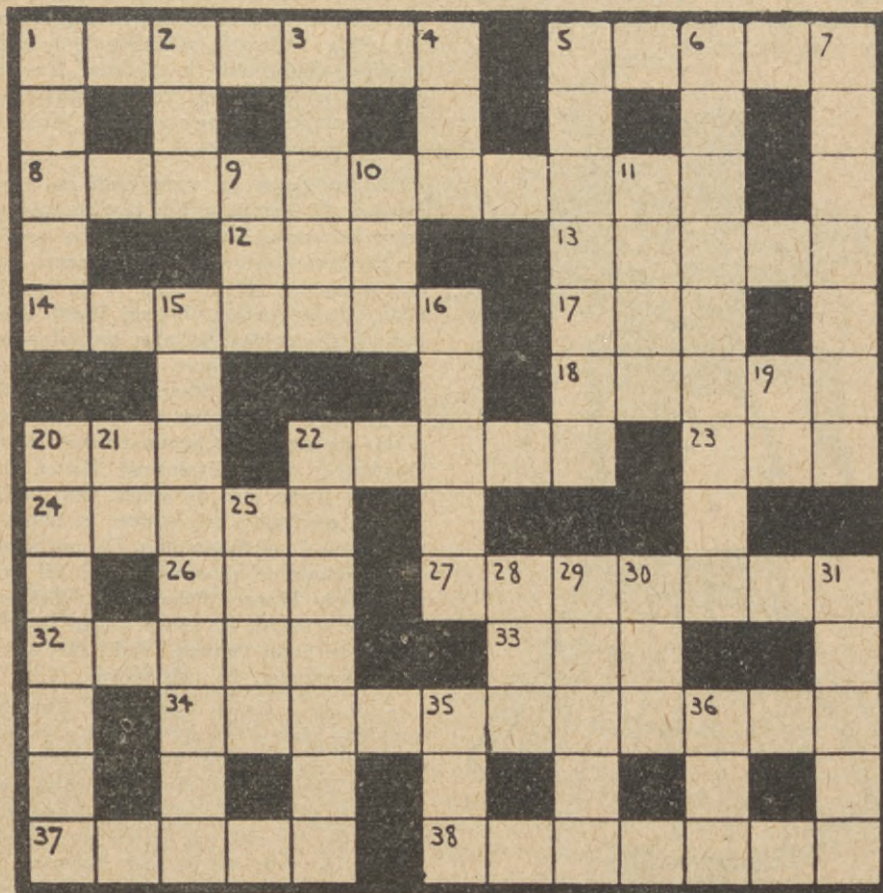
Harry stövlar bort mot bäcken för att badda sitt redan svullna ansikte, allt medan kamraterna skriker i munnen på varandra. Getingarna levde. Men i morse låg de nerfallna och stela. Både Nils och Harry bedyrar att så var fallet. Först vid närmare eftertanke börjar barnen begripa, att djuren farit illa av den låga nattetemperaturen. De har bedövats av kylan, och fallet ner från sitt fäste. Fram på dagen har de sedan kvicknat till av värmen.

Harry har emellertid råkat illa ut. Han har tre bulor i ansiktet och en på ena handen. Kamraterna ojar sig. Man kan dö av getingstick. Nils har hört att en häst kan stryka med av ett visst antal getingstick. Harry känner sig eländig. Nu svalkar han sig i samma bäck där Elna baddade sig en gång. När de omkringstående ser hans redan vanställda ansikte kan de dock inte låta bli att skratta.

Och Elna har sitt eget äventyr i gott minne. I kväll tors hon säga vad hon tänker.

— Då här ä bara rätt åt dej, menar tösen. Skrattat åt andra, som blivit stuckna, har du gjort. Å värst te reta getingarna har du vare.

Korsord Nr 10

VÄGRÄTA ORD.

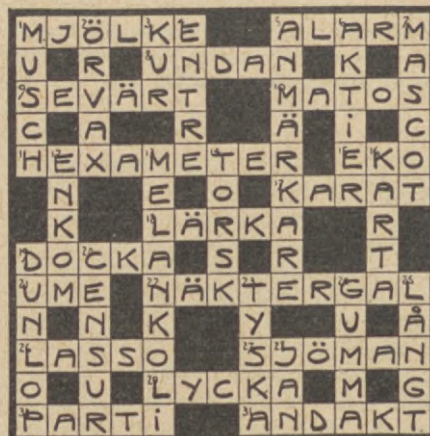
1. Transportäbelt plågoläger. (7)
5. Något som skofabrikanterna måste ta hänsyn till. (5)
8. Har skam till sägandes bara stål-kastarljuset på sig. (11)
12. Reseda. (3)
13. Går livet runt. (5)
14. "Det enda sätt på vilket jag kan hinna till tåget är att komma försent till närmast föregående." (7)
(*Chesterton.*)
17. Bland det bästa hunden vet. (3)
18. Den lame tog sin säng och gick. (5)
20. Blir man inte mätt i numera. (3)
22. Ville Stenbock att hans "getapåg" skulle se ut. (5)
23. Den gamle. (3)
24. Hör till skruden som bärs av bruden.
26. Känns igen på ryggen. (3)
27. Mössa och första göken. (7)
32. Föll tack vare en häst. (5)
33. Hit, jycke! (3)
34. Det är ej brask, det är ej slask, det väger mellan båda. (11)
37. Ni får en ny hos skraddaren. (5)
38. Ger stimulans. (7)

LODRÄTA ORD.

1. Behagas fransk eller engelsk? (5)
2. En fisk som man inte vågar sälja med huvudet på. (3)
3. På vägg och kan golvyta bli. (5)
4. På vägg eller golv. (3)
5. Skarpsill. (7)
6. En obetald medarbetare i tidningen.
7. Räknas för simplare än bonde. (7)
9. Varnar Predikaren för. (3)
10. Glunten och Magistern. (3)
11. Av civilisationen skonat område. (4)
15. Representant för en svensk folk-spillra. (9)
16. Modernt fäste. (5)
19. Bär bär som blir bier. (2)
20. Yggdrasil. (7)
21. Det gemensamma för sill och makrill.
22. Är en änke man, även om han är en mycket enkel man. (7)
25. "Hur ofta händer det icke att de allmänna rykten som gå äro aldeles gripna ur luften; erfarenheter som säkert större pressdrakar än vi gjort."
(*Grönköpings Veckoblad*)
28. Min. (3)
29. Hör till de plagg, som inte äro absolut nödvändiga. (5)

30. En liten geting, så att säga. (3)
31. Prometevs. (5)
35. Har föga bekymmer för ungarna. (3)
36. Vore kanske lugnast att ligga i. (3)

Lösning till korsord nr 8.

Augustikorsordet visade sig medföra en större tillströmning av lösningar än vanligt, vilket kanske får tolkas så att augusti månad är en god "korsordsmånad" — en något enkel förklaring med plats för gissningar! Pristagare blevo: Fr. Asta Sundkvist, Lidingö bro Vårdshus, Stockholm Ö, som får tian, och femman går till Harry Andersson, Sanatoriet, avd. 2 B, Målilla Kyrkby. Priserna översändas per post.

Tävlingsregler.

Lösningar till korsord nr 10 skall vara Status redaktion, Kocksgatan 15, Stockholm, tillhanda senast den 10 november 1949. För att komma med i prisbedömningen måste tävlingsförsändelse vara märkt "Korsord nr 10". Glöm ej tydligt ange namn och adress. Två priser, ett på tio och ett på fem kronor utdelas. Lösning och pristagarnas namn kommer i januari numret 1950.

Makaber reklam

Ett stort engelskt hälsovårdsdistrikt — vi ska i det här sammanhanget inte avslöja vilket — gav för en tid sen ut en handbok om hälsovården inom distriktet. Denna handbok innehöll en fullständig förteckning över alla allmänna sjukvårdsinrättningar, kliniker, dispensärer, läkare, sköterskor etc. inom ifrågavarande distrikt. Boken var illustrerad, och utgjorde egentligen den mest perfekta guide man kan tänka sig för en insjuknad. Här fick den sjuke de mest fullständiga uppgifter om sjukvårdsmöjligheterna inom distriktet, ingenting var utelämnat.

För säkerhets skull annonserade även fem begravningsbyråer i handboken.

Schack

Redigerad av G. Skarp.

FRANSKT PARTI.

Spelat i internationella mästarturneringen i Oldenburg 1949, och belönat med skönhetspris.

Vit: Enevoldsen, Danmark	Svart: Kieninger, Tyskland
1. e2—e4	e7—e6
2. d2—d4	d7—d5
3. Sb1—c3	Sg8—f6
4. e4—e5	Sf6—d7
5. Sc3—e2	—

En gammal idé riktad mot framstötten c7—c5, som nu kan besvaras med c3.

5. —	c7—c5
6. c2—c3	b7—b6

I avsikt att med La6 avbyta vits "goda löpare" vilket emellertid synes alltför långrandigt då vit nu hinner få upp angreppsformationen f2—f4 etc.

7. f2—f4	g7—g6
8. Sg1—f3	Lc8—a6
9. Se2—g3	La6×f1
10. Sg3×f1	Sb8—c6
11. Sf1—g3	c5×d4

Bättre möjligheter erbjöd framstötten b6—b5.

12. c3×d4	Lf8—b4†
13. Lc1—d2	Lb4×d2†?

Detta löparavbyte försvagar avsevärt svarts läge på kungsflygeln.

14. Dd1×d2	b6—b5
15. 0—0	Ta8—c8
16. Ta1—c1	Dd8—b6
17. Kg1—h1	h7—h6

På 17. —, 0—0 kunde följt bondeoffer 18. f5 åtföljt av Dh6 med starkt angrepp.

18. Sg3—e2	h6—h5
------------	-------

Det hotade g2—g4 jämte genombrott på f5.

19. f4—f5!	—
------------	---

Ett positionellt bondeoffer, känt från liknande ställningar, men här med en verkligt originell poäng.

19. —	g6×f5
-------	-------

På 19. —, e×f5 hade följt 20. Sf4, Se7. 21. T×c8, S×c8 jämte 22. S×d5.

20. Tc1—c2!	—
-------------	---

Detta är poängen: vit erövrar nu c-linjen.

20. —	Sc6—e7
21. Tc1×c8†	Se7×c8
22. Dd2—g5	Sc8—e7
23. Tf1—c1	Db6—d8
24. Se2—f4	Th8—g8

Ett försök till motspel som dock misslyckas.

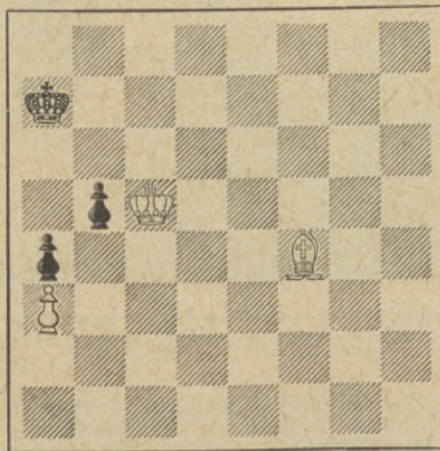
25. Dg5×h5	Se7—g6
26. Sf4×g6	Tg8×g6
27. Sf3—h4	Tg6—g5
Ej 27. —, Tg8 för 28. S×f5!, e×f5. 29. e6!	
28. De4—e2	Tg5—g4
29. Sh4—f3	a7—a6
30. h2—h3	Tg4—e4
31. De2—d2	a6—a5
32. Tc1—c6	Dd8—a8
33. Dd2—c1	—

Nu finnes inte längre någon räddning, men svart gör ännu några "sprattlingar".

33. —	Ke8—e7
34. Dc1—g5†	Ke7—e8
35. Dg5—g8†	Sd7—f8
36. Tc6—c7	Uppgivet

STUDIE.

Av B. Horwitz.

Vit drar och vinner.

Vit: Kc5, Lf4, Ba3. (= 3 pj.).

Svart: Ka7, Ba4, b5. (= 3 pj.).

Problem och Studiediagrammen

till augustinumret ha beklagligtvis råkat bli förväxlade, varjämte en extra pjäs tillkommit, vilket ytterligare bidragit till att

öka förvirringen. För att i görlligaste mån eliminera att dylika saker upprepas kommer diagrammen att i fortsättningen även förses med ställningen i notation, jämte sammanlagda antalet pjäser angivet inom parentes. — Vi återge nu augustinumrets uppgifter i notation jämte lösningar.

Problemet. Ställning. Vit: Ka6, Dc1, Th4, Le5, f5, Sd3, Ba5, c5 och f6. (= 9 pjäser). Svart: Kd5, Tg4, Bc6. (= 3 pj.).

Lösning: 1. Dc1—g5!

Studien. Ställning: Vit: Kh3, Lh4, Sf8, Bc4, e4. (= 5 pj.). Svart: Kh6, Ba3, b4, g7, h5. (= 5 pj.).

Lösning: 1. Ld7, a2. 2. Kh4, g5†. 3. L×g5†, Kg7. 4. Le3!, a1 D. 5. Ld4†, D×d4. 6. Se6† och vit vinner.

*

Vid korrespondens i schackfrågor vore vi tacksamma för om avsändaren anger namn och adress klart och tydligt (texta helst!), samt om svar erfordras att returporto bifogas.

Dammkrig på sjukhusen

I USA har man länge experimenterat för att finna en metod att minska dammet och därmed infektionsrisken på sjukhusen. Bland annat har man sysslat med frågan i vilken utsträckning sängkläderna skulle kunna hindras damma. Det ser ut som om man nu skulle funnit en lösning. Genom att behandla såväl sängkläder som golvet med en särskilt utexperimenterad olja kallad "T-13" anser man sig ha reducerat bakteriefloren i luften med 90 %.

Textiliernas inoljning sker med en enkel metod i sjukvårdsanstaltens tvättinrättning. De behandlade sängkläderna irriterar inte huden, luktar inte olja och känns inte feta. Tvärtom påstås det att lakan behandlade med "T-13" känns behagligare att ligga på än vanliga lakan och dessutom har en vackrare lyster. Den enda nackdelen förefaller att vara den ökade brandfaran, och den institution i USA som handhar brandskyddet har nödgats utfärda särskilda föreskrifter för de sjukhus som använder "T-13".

En patient mellan ett par "T-13"-behandlade lakan tänker sig nog för två gånger innan han tar sig en smygrock.

BESTÄLLNINGSKUPONG.

Till HANDELSFIRMAN CHRISMER, Örebro.

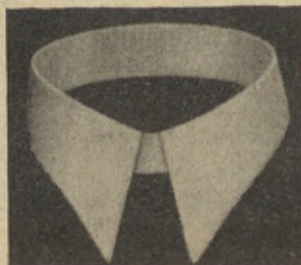
Sänd postförskott st. plastickragar. Storlekar:

/ / / /

till:

adress:

postadress:

Denna krage är tillverkad av vit plastic, och därför mycket praktisk. Plasticragan behöver aldrig tvättas utan endast avtorkas. Kragan är med sina många fördelar outhärlig för sjuksköterskor och övriga som i sin dagliga tjänst använda vit krage till uniform.

Pris per st. kr. 2:50, 1/2 duss. fraktfritt.

En av de stora svårigheterna vid den praktiska undervisningen i kirurgi har ju hittills varit att man inte i den utsträckning som vore önskvärdt kunnat ge eleverna överblick över operationsfältet. Operatören och dennes assistenter har inte kunnat undgå att skymma utsikten. Ofta har eleverna tvingats följa arbetet i operationssalen från placeringar som förskjutit perspektiven och minskat möjligheterna exakt uppfatta händelseförloppet. I det hänseendet kommer televisionen att revolutionera framtidens medicinska undervisning.

Televisionen i den medicinska undervisningens tjänst

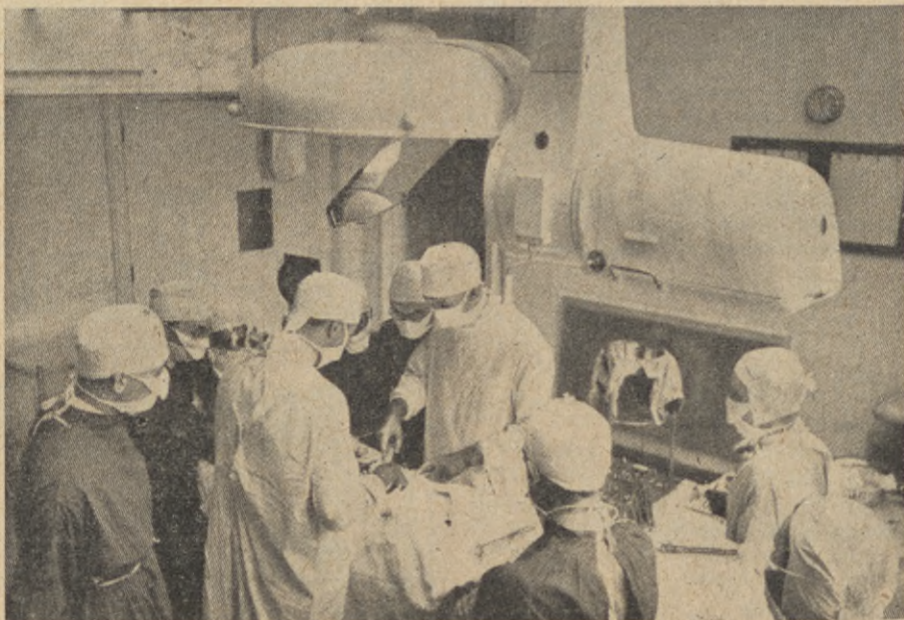
Den engelske bokhandlaren Thomas Guy (1644—1724) kunde väl knappast drömma om att den sjukvårdsanstalt, som han under slutet av sitt verksamma liv lät bygga i London och till vars underhåll han testamenterade sin kvarlåtenskap, skulle bli det första sjukhuset i världen att installera en permanent televisionanläggning för undervisningsändamål. Men det är faktiskt vad som hänt.

Det har visserligen vid några tillfällen inträffat i USA att man använt sig av television i den medicinska undervisningens tjänst, men det har rört sig om provisoriska installatioer. Guy's Hospital, som är ett undervisningssjukhus med regelbunda kurser för medicine studeranden, är först i världen med en permanent televisionanläggning.

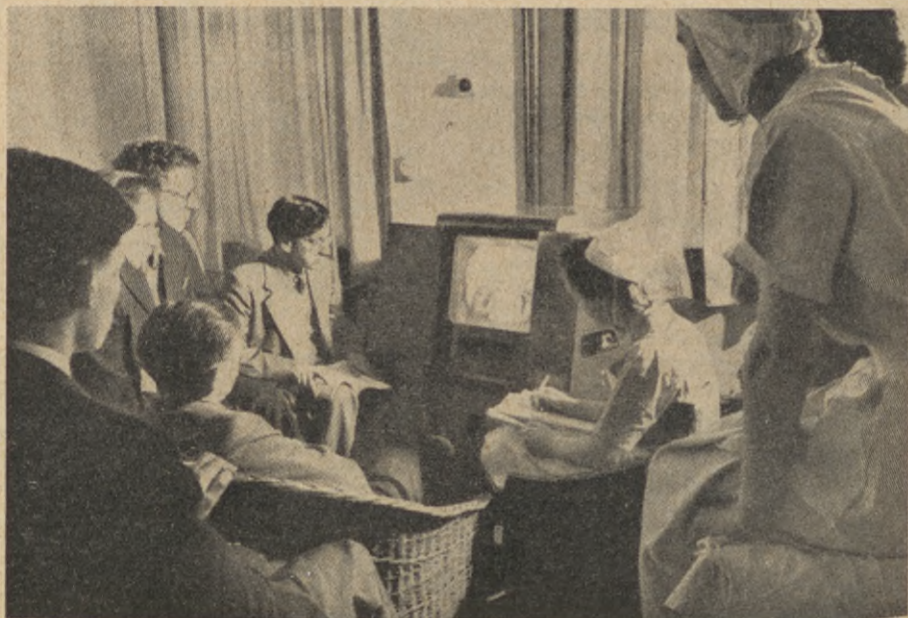
Den första televisionsutsända operationen på detta gamla berömda Londonsjukhus ägde rum den 11 maj i år, och de bilder som här publiceras med välvilligt tillstånd av den engelska facktidskriften Hospital and Health Management är tagna vid detta tillfälle. De ger enligt vårt förmenande en ganska bra uppfattning om hur en sådan televisionsutsändning går till.

På den ena bilden ser vi den opererande kirurgen i arbete tillsammans med sina assistenter. Till höger ovanför operationsbordet är televisionskameran monterad, och till vänster rakt ovanför operationsfältet hänger den spegel, som kastar televisionsbilden in i kameran. Såväl kameran som spegeln är givetvis ställbara, så att man vid varje särskild operation kan reflektera en så perfekt bild som möjligt in i kameran. Mikrofonen är monterad vid armaturen på ett sätt så att den ej skuggar operatören.

Den andra bilden visar en interiör från en av de små föreläsningssalarna. Här är en televisionsmottagare placerad och runt densamma sitter eleverna. I mottagarens bildfält kan de hela tiden följa operationens gång, överblicka varje manöver, iaktta varje handgrepp precis lika bra som operatören själv. Samtidigt lyssnar de till operatörens instruktioner och kommentarer genom högtalaren.

Den första televisionsutsända operationen på Guy's Hospital i London. Till höger ovanför operationsbordet syns televisionskameran, till vänster den spegel som reflekterar bilden in i kameran.

Elever kring televisionsmottagaren i en föreläsningssal på Guy's Hospital. Lägga märke till hur väl alla kan följa den opererande kirurgens arbete i mottagarens bildfält.

STOCKHOLM**PRESSVERKTYG**

L. S. THÖRN

Fixturer. Svarvningar. Pressningar.
Massfabrikationer utföras.
Moderna arbetsmetoder! Precision!
Hudiksvallsgatan 4. Telefon 31 46 34.
STOCKHOLM.

**BORÅS och SÖDRA
ÄLVSBOGSLÄN****STIGEN**

A.-B. ALF STIGENS FÄRGERI

Tel. 551 70

SANDARED

Färgning, Appretering
Konstlädertillverkning

Marks Jacquardväveri

Tel. 600 08 Björketorp Tel. 600 08

Tillverkar:

Möbeltyger, Duchatelltäcken, Gardiner och Draperivaror i såväl bomull som konstsilke

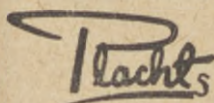
**Kinna Wäveri
Bröderna Nilsson**

BETALD ANNONSPLOTS

ESKILSTUNA

EN PÄLS

från våra ateljéer kännetecknas av en säker, förfinad stil och omsorgsfullaste utförande. Pälsvaror i detalj och engross, kvalitetsvaror till låga priser.

PÄLSATELJÉ

Nyforsgatan 3 D - Tel. 360 69 - Eskilstuna

BETALD ANNONSPLOTS

FALKÖPING**Bröderna Wahl A.-B.**

FALKÖPING

Tel. 148 o. 1148 — Tel. 148 o. 1148

Disponenten 902

GÄVLE**Kappor och Klänningar**

STÖRSTA SORTERING
GÄVLE KAPPMAGASIN

BETALD ANNONSPLOTS

JÖNKÖPING

BETALD ANNONSPLOTS

MALMÖ

O. NORMANNS FRÖHANDEL

Etabl. 1885

Skomakargat. 4. Tel. 201 78, 781 54.

Postgiro 14009.

NORRKÖPING

GUMMICENTRALEN

Stockholmsvägen 22—26

Tel. 268 30 NORRKÖPING Tel. 268 30

Utför alla slags reparationer.

Försäljning av nya ringar.

Aktiebolaget Trycksaker

BOK- & ACCIDENSTRYCKERI

Repslagaregatan 25

Telefon 209 52 Postgirokonton 13 05 52

SUNDSVALL

NORRLANDS TRAVSÄLLSKAP

avhåller å Bergsakers Travbana Sundsvall, travtävlingar c:a 30 söndagar under Mars—Oktober 1949. Totalisator.

631 88 Pressrummet 630 61

Tel.: Kontoret 4270 — Banmäst. 5330

UMEÅ med omnejd

BETALD ANNONSPLOTS

UPPSALA

CHR. RABÉNS EFTR.

(A. Widman)

Kungsängsgat. 7 UPPSALA Tel. 303 79

Affären etabl. 1849. Största sort. av Sjukvårds- och Optiska artiklar. Slipningar och reparationer utföras.

KUNGSÄNGENS

KEMISKA TVÄTT

Kungsängsgatan 23

Tel. 382 52

REKOMMENDERAS

A.-B. RÖRKOMPANIET

E. B. Widén

Vaksalagatan 27 - UPPSALA

Tel. 307 86, 347 86

Fil.: Kyrkogat. 4, Norrtälje. Telefon 1179

Värme, Ventilations- och Sanitetsanläggningar samt Reparationer

BYGGNADSFIRMA

A. FREDLUND

S:t Persgatan 18

BETALD ANNONSPLOTS

VÄSTERÅS

AUTO-ELECTRA

(Inneh. O. Nyberg)

Tel. 316 90 Stureg. 12 Tel. 316 90

Västerås

ÖREBRO

Blomsterhandeln GULLVIVAN

(Inneh. V. Ericsson)

Köpmangatan 15 A. Tel. 101 48

ÖREBRO

Dagligen färska blommor. Kransar. Buketter och kistdekorationer.

Rekommenderas.

LEONTINE WIDLUNDS EFTR.

Hembageri

Tel. 106 26 Nygat. 28 Tel. 106 26

Inneh. Sven Aslund

Rekommenderar sina tillverkningar.

BETALD ANNONSPLOTS

KOCKUMS
MEKANISKA VERKSTADS AB
MALMÖ
GRUNDAT 1840

Lastmotorfartyget "BORGHOLT".
Leveransår 1948. Lastförmåga 9575
tons d.w. Fart 16 knop.
Beställare A/S Iverans Rederi, Oslo.

BETALD ANNONSPLATS

morgonbris vill ha

trygga och trivsamma sociala villkor för hem- och yrkesarbetande kvinnor, för samhällets alla medborgare.

morgonbris är organ

för Sveriges socialdemokratiska kvinnoförbund, som utgör en del av landets största och regerande parti, med möjlighet att utträtta något.

Kom med i socialdemokratiska kvinnoförbundet!

Sök medlemskap i ortens socialdemokratiska kvinnoklubb!

Västmannagatan 2, Stockholm, Tel. 11 88 82, 11 88 86.

Pälsen Ni drömmer om...

finner Ni hos

Gör ett besök hos oss — Ni behöver ej känna något köpvång — och övertyga Er om att vi har just den päls Ni "drömt om".

Bråddgatan 1 NORRKÖPING Telefon 210 02

GAVLEVERKENS

Gasspisar — Vedpisar — Vattenvärmare
I modernaste konstruktion och arkitektur
Tackjärnsjuteri — modellverkstad
Mek. verkstad — emaljverk

GAVLEVERKEN AB

Tel. 3643 GÄVLE Tel. 3643

LEKSAKER
BARNVAGNAR
BARNSÄNGAR
BABYKLÄDER i rikt urval hos

Barnvagnscentrum

Tel. 315 85 Bråddgatan 19 Tel. 315 85
NORRKÖPING

Standard Hotell

Köpmangatan 30
LULEÅ

CENTRALT - MODERNT - BEKVÄMT
Restaurant med fullst. rättigheter

Tel. 3420 el. namnanrop "Standard Hotell"